

ต้องรู้ต้องเห็น

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺส โศ

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๕๐

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันพระ วันพระ วันแห่งการประพฤติปฏิบัติ ถ้าเป็นวันพระใน ๑ เดือนมี ๔ วัน ใน ๑ ปีละ ๑๒ เดือน ถ้าเราการประพฤติปฏิบัติ เราจะประพฤติปฏิบัติแต่วันพระ ถ้าวันพระมันเป็นเรื่องของโยมเขา เรื่องของคฤหัสถ์ เพราะอะไร เขาต้องทำมาหากิน เขาต้องเลี้ยงชีวิตของเขา ในเมื่อเขาเลี้ยงชีวิตของเขา เขาต้องมีการมีงานของเขา ถ้าประเพณีเข้มแข็ง เขาจะไปวัดไปวา ถึงวันพระเขาจะหยุดของเขาณะ

เพราะการเลี้ยงชีวิตในเรื่องของร่างกาย กับการเลี้ยงชีวิต การเลี้ยงธรรมะในหัวใจ ถ้ามีคนเห็นคุณค่า ศีลธรรมจริยธรรมเป็นหลักเป็นมั่นคง แต่ถ้าศีลธรรมจริยธรรม เห็นเป็นของไม่มีคุณค่า เราไปเห็นคุณค่าการทำงานที่การงานทางโลกนี้เป็นของที่มีคุณค่า แล้วพยายามแสวงหาสิ่งนั้นมาเพื่อเรา เพื่อศักยภาพ ไม่ได้คิดเลยว่าการแสวงหาอย่างนั้น ถ้ามันได้มาโดยโลก มันเป็นการประดับเกียรติให้กิเลส กิเลสมันจะมีความเข้มแข็ง มันจะมีอำนาจเหนือเราไง มันจะคิดว่าสิ่งที่มันกระทำอยู่นี้ถูกต้อง

แต่ถ้ามีธรรมะเจริญในหัวใจของผู้ที่มีธรรมนะ ศีลธรรม จริยธรรม ถึงจะรำรวย ถึงจะมั่งมีศรีสุขขนาดไหน ถึงเวลาที่เราจะหาคุณงามความดีใส่ใจของเรา มันจะมีเวล่าเวลาไง ถ้ามีเวล่าเวลา ศีลธรรมจริยธรรมมั่นคงแข็งแรงในหัวใจของเราณะ สัตว์โลก สัตตะเป็นผู้ซ่อง เราเป็นสัตว์โลกโลกคือสังคม โลกคือหมู่สัตว์ ถ้าหัวหน้าเป็นผู้ที่มีคุณธรรมในหัวใจ ถึงเวลาที่มีการมีงานของเขา เขาจะให้ลูกน้องเขา ให้มีโอกาศได้แสวงหาสิ่งนั้นมา เพื่อประดับใจของเขา แล้วถ้าประดับใจของเขา นี่เสียน้อยเสียดาย เสียมากเสียง่าย

ในความต้องการ เราจะหาแต่ผลประโยชน์ของเรา เราไม่ได้เพื่อเผื่อใคร ถึงเวลาแล้วมันก็ไม่มือน้ำใจมากับเรา แต่ถ้าเรามีความเพื่อเผื่อไปกับเขา แล้วเรามีการเปิดโอกาศให้เขา สิ่งนั้นจะ

ย้อนกลับมาหาเรา เพราะมันเสียไปสิ่งนี้ มันได้ความตอบแทนมา ได้มาด้วยคุณธรรม ได้ความเชื่อมั่น ได้ความเป็นไป ถ้าในหัวใจของหัวหน้ามีหลักมีเกณฑ์ มันยังเป็นประโยชน์กับโลกเลย สิ่งนั้นจะได้ประโยชน์จากใจดวงนั้น ใจดวงนั้นอยู่กับสัตว์โลก เราก็คือสัตว์ตัวหนึ่ง เราเป็นผู้ของคนหนึ่ง

ถ้าเป็นวันพระ เราออกประพฤติปฏิบัติด้วยหัวใจของเรา แต่ถ้าเป็นภิกษุละ ภิกษุนี้ปฏิบัติตลอดเวลา การเคลื่อนไหวของเรา การเหยียดการกู่นี้เราจะมีสติสัมปชัญญะตลอดไป ถ้าเรามีสติมีสัมปชัญญะตลอดไป การขยับการเคลื่อนไหวของเรามีสติ สิ่งนั้นมันจะย้อนกลับมา ถ้ามีการผิดพลาดมีการพลั้งเผลอ เราก็คงสติของเรา มันตรวจสอบได้ตลอดเวลา ถ้าตรวจสอบจิตของเรา มันไม่ต้องรอวันพระไป

วันพระนี่เป็นวันสังฆกรรม เป็นวันอุโบสถศีล วันพิธีกรรม สังฆะ สงฆ์มารวมกันเพื่อสวดปาฏิโมกข์ เพื่อความสะอาดของสงฆ์ เพื่อความเป็นไปของสงฆ์นะ เป็นสงฆ์ภายนอก เวลานางวิสาขาไม่ได้บวชเป็นพระโศดาบัน สงฆ์ภายใน ถ้าสงฆ์ภายใน ใจของเราเป็นสงฆ์ เป็นพระอริยบุคคลตั้งแต่ชั้นโศดาบันขึ้นไปถึงที่สุด ถ้าใจเป็นสงฆ์ ใจเป็นสังฆะ มันสะอาดมาโดยธรรมชาติ สิ่งนี้มันสะอาดบริสุทธิ์โดยธรรมชาติของใจดวงนี้

ถ้าใจดวงนี้สะอาดบริสุทธิ์อย่างนั้น อารมณ์ความรู้สึกเข้าไปไม่ถึงใจ เพราะใจบริสุทธิ์ พลังงานตัวนี้ตัวของจิต ถ้าจิตสิ้นจากกิเลสไป จิตนี้มันจะพ้น อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจิง สฺสูติ อาสวสฺสิ้นไป จิตนี้เป็นผู้วิมุตติ ถ้าวิมุตติไปแล้วไม่มีจิต จิตนี้มันเป็นสิ่งที่กระทบ มันไม่มีจิต พอไม่มีจิต เพราะมันไม่มีการกระทำ อารมณ์เข้าถึงจิตไม่ได้ แต่ถ้าจิตของพระอรหันต์ จิตของพระอรหันต์นี้เป็นสมมุติ เป็นบุคลาธิษฐาน ว่าใจดวงนี้เป็นพลังงานที่สะอาด

ถ้าพลังงานที่สะอาด ภารา หะเว ปัญจักขันธา ภาระ ขันธนี้ ความคิดความนึกเป็นภาระ เป็นภาระของธรรมชาติอันนี้ไง เป็นพลังอันนี้ไง แต่เข้าไปไม่ถึงใจดวงนี้ เพราะถ้ามีจิต มีสถานะที่ตั้ง นี้ไม่เป็นภาระ มันเป็นมาร ขันธมารมันกดถ่วงไป ความกระทบจากภายนอกมันจะส่งต่อเข้าไปถึงตัวจิตตัวนั้น เพราะพลังงานตัวนี้มันสืบทอดกันด้วยสังโยชน์ สังโยชน์เห็นใหม่ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา สังโยชน์เบื่องบน กับขันธนี้สืบทอดกัน มันก็เข้าสะท้อนถึงหัวใจ

ถ้าสะท้อนถึงหัวใจ ถ้าหัวหน้าไม่มีหลักมีเกณฑ์ สิ่งใดลำเอียงโดยรัก ลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะโกรธ ลำเอียงเพราะกลัวอำนาจของเขา นี่ความลำเอียงเกิดขึ้นเพราะหัวหน้าใจไม่เป็นธรรม ถ้าหัวหน้าใจเป็นธรรม ธรรมออกมาจากใจผู้ที่เป็นธรรม มันจะเป็นธรรมที่สะอาด ธรรมที่บริสุทธิ์ มาให้ถึงพวกเราไป

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ตั้งแต่วันวิสาขบูชา แล้วส่งเทศนาว่าการ เพื่อปลุกปั่นขึ้นมา เพื่อให้ใจสะอาด เพื่อให้ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา มีที่พึ่งที่อาศัย ถ้ามีที่พึ่งที่อาศัย เราก็อยากนะ เราพยายามประพฤติปฏิบัติกัน เพราะเราเป็นชาวพุทธ แล้วเราเป็นแก่นของศาสนา เพราะเราเชื่อมั่นในศาสนา เราเชื่อมั่นในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นแก้วสารพัดนึก แล้วแก้วสารพัดนึกจะนึกให้เกิดสภาวะธรรมในหัวใจของเรา แก้วสารพัดนึก นึกแล้วต้องมีการกระทำ นึกเป็นอธิษฐานบารมี

เวลาบารมีขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ต้องมีอธิษฐานบารมี ตั้งใจปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ แล้วพยายามสร้างสมบารมีเป็นพระโพธิสัตว์ สร้างสมจนกว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ใดองค์หนึ่งพยากรณ์แล้ว ต้องไปข้างหน้าอย่างเดียว นึกๆ คือเรามีเป้าหมาย

ถ้านึกแล้วไม่มีการกระทำ แม้แต่นึกนี่นะเวลาใครใช้คำว่านึก มันฟังดูแล้วเป็นของที่แบบว่ามันจะเป็นสมมุติที่นึกเอาอะไรก็ได้ ถ้าคนไม่มีความนึกอย่างนี้ ไม่มีศรัทธาความเชื่อ เขาจะนึกเรื่องพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ใหม่ เขาคิดถึงแต่โลกนี้ นึกถึงแต่โลก นึกถึงแต่ความเห็นแก่ตัว นึกถึงแต่เรื่องของกิเลสตัดหน้าความทะยานอยาก แล้วเหยียบย่ำหัวใจ

นึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ธรรมะคืออะไร ธรรมะคือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมไว้นี้ไง ถ้าแสดงธรรมเรามีความเชื่อมีศรัทธา แล้วเราจะเข้าถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นืออธิษฐานบารมี แล้วพยายามประพฤติปฏิบัติ เริ่มต้นต้องสะอาดที่เราก่อน ถ้าจิตเราสะอาด เป็นสุภาพบุรุษ เปิดเผยความรู้สึกของตัวเองออกมากับธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ ไม่ต้องไปเปิดเผยกับใครหรอก เปิดเผยกับธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วประพฤติปฏิบัติ นี้เข้าถึงธรรม

ถ้าเข้าถึงธรรมนะ จิตมันได้เป็นสันติภูมิจิโ ก มันได้สัมผัสของมัน เป็นปัจจัยตั้ง จิตนั้นจะมีความร่มเย็นเป็นสุข ถ้าจิตนั้นมีความร่มเย็นเป็นสุข แม้แต่สมาธิธรรมนะ ถ้าทำความสงบของใจ

ให้ได้ เราพออยู่พอกิน มันมีหลักใจนะมันอยู่ได้ แต่ถ้าไม่มีหลักของใจนะ เรามองสิ มันมองออกไปด้วยกิเลส ทำไมชีวิตเราต้องมาทุกข์มายาก เขามีความสุขความสบายกัน แล้วทำไมเราต้องมาทุกข์มายาก เราทุกข์ยากเพราะเรามีศรัทธาใน เรา มีความเชื่อใน

ไม้เปียกไม้ดิบจุดไฟไม่ติดหรือ ไม้ที่เปียกมันจุดไฟไม่ได้ มันไม่เป็นประโยชน์ ถ้าเขาเอาไปทำสร้างบ้านสร้างเรือน พอมันแห้งมันบิดมันงอนนะ เสียหายไปหมดเลย แล้วถ้าไปจุดไฟ มันก็จุดไม่ติด ไม้ต้องไม้แห้ง ไม้ที่จะเอามาทำทั้งบ้านทั้งเรือนกัน เขาต้องมาอบ เวลาเขาจะเข้าพื้นมันจะได้ไม่ห่าง เห็นไหม มันจะเป็นประโยชน์ นี่ก็เหมือนกัน ในการประพฤติปฏิบัติ เราจะทำของเรา จากดิบๆ คนดิบๆ ให้เป็นคนสุขขึ้นมา ให้มันแห้งแล้วมันพอจะทำหน้าที่การงาน

ถ้าเรามีความเห็นอย่างนี้ ในการประพฤติปฏิบัติมันก็มีคุณค่าใน สิ่งใดประพฤติปฏิบัติเป็นข้อวัตรปฏิบัติ มันจะเป็นประโยชน์กับเรา ให้เราทำอบไม้เราให้แห้ง จะสร้างบ้านสร้างเรือน มันก็จะเป็นประโยชน์กับเรา ไม้ไม่เคยอบไม่เคยทำอะไรแล้วจะให้มันเป็นไป นี้ด้วยความคิดของกิเลส ด้วยความคิดที่ง่าย ด้วยความคิดของเรา อยากได้อะไรโดยรวดเร็ว อยากทำอะไรให้สมความปรารถนาโดยความเห็นของเรา มันไม่เป็นหรือ

ดูสิ ดูความคุ้นเคย เวลาเราบวชพระใหม่ขึ้นมา เวลาอนิสสัย ๕ ปีนะ พอพ้นจากอนิสสัย หมายถึงว่า ๕ ปีนี้เราต้องหมั่นศึกษา หมั่นค้นคว้า หมั่นเข้าใจ เพราะอะไร เพราะอนุศาสน์ ๘ เวลาเราบวชออกมาแล้ว เลี้ยงชีพด้วยการบิณฑบาต อยู่โคนไม้ คือว่าจะไม่เคียดรื้อนใคร รุกขมูล อยู่โคนไม้ด้วยเป็นอิสรภาพ ไม่ต้องเป็นบุญเป็นคุณกับใคร บิณฑบาตเป็นวัตร บิณฑบาตแล้วแต่เขามีคนมีศรัทธามีความเชื่อ ชาวพุทธเขาอยากมีบุญกุศลของเขา เขาก็อยากใส่บาตร อยากจะจรจรโลงศาสนา

เราเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เราออกบิณฑบาตจากเขามาแล้วเรามาฉัน เขาก็ปรารถนาสิ่งที่เป็นประโยชน์ เราก็ปรารถนาคุณธรรมของเรา สิ่งนี้บิณฑบาตเป็นวัตร อยู่โคนไม้ สิ่งนี้เราอยู่แล้ว มันไม่ต้องให้ใครมาเคียดรื้อน เราใช้ฉันทาด้วยมุตรเน่า ไม่อวดอูตรี สิ่งนี้อนุศาสน์ สิ่งนี้ถ้ามันเป็นอนุศาสน์ในการดำรงชีวิตของเรา สิ่งที่จะดำรงชีวิตของเรา ถ้าสิ่งนี้มันเป็นประโยชน์กับเรา เราอยู่โดยสุขสบาย

ถ้าอยู่โดยสุขสบาย นี่ข้อวัตรปฏิบัติ ข้อวัตรปฏิบัติเพื่อใคร ก็เพื่อหัวใจดวงนี้ไง เวลาศึกษา เวลาฟังครูบาอาจารย์ อยากรู้ อยากเห็น อยากเป็นไปหมดเลย ถ้าความอยากรู้ อยากเห็น ดูสิเวลา

การศึกษาภาคปริยัติ เราบอกต้องมีการศึกษา ถ้าเราไม่มีการศึกษา ไม่มีแผนที่เครื่องดำเนินเลย แล้วจะรู้ได้อย่างไร อยากรู้อยากเห็นนะ อยากรู้อยากเห็นจะไม่เห็นหรือ อยากรู้อยากเห็นเป็นไปไม่ได้หรือ

เราก็ไปดูสมบัติคนอื่น เราไปศึกษาธรรม ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ ปรมัตถธรรม นี่ธรรมละ กิเลสมันซับซ้อนหมดละ กิเลสมันซับซ้อนเข้ามา แล้วเราว่าเป็นนักปฏิบัติ เราเป็นพระปฏิบัตินะ ผู้ที่ปฏิบัติธรรมต้องให้เกิดขึ้นจากสัจจะความจริง เวลาเราปฏิบัติเราก็อยากให้เป็น อยากรู้เป็นไปนะ ถ้าอยากแล้วสิ่งนี้มันจะห่างออกไป เพราะกิเลสมันต้องการให้เราอยู่ในอำนาจของมัน

แล้วเรามีกิเลสในหัวใจใหม่ กิเลสในหัวใจเรามี ยิ่งอยากออกไปขนาดไหน คุณี นานิ่งเห็นใหม่ นานิ่งถ้ามีอะไรตกลงไปน้ำจะกระเพื่อม น้ำจะมีคลื่นของเขา นี่ก็เหมือนกัน ในหัวใจมีความอยากอยู่ มันทำให้เราฟุ้งซ่าน จะทำให้เราเป็นไป มันก็เป็นการสร้างภาพหมดเลย ถ้าเป็นสมาธิ คุณี ทำความสงบของใจ ใจมันมีแต่ความว่างๆ ความสงบนะ มันไปรู้ว่าว่าง รู้ว่าว่างนะ

คุณี เวลาเราคิดนี่เราคิดเรื่องอะไร เวลาความคิดขึ้นมา เราคิดแล้วมันเจ็บแปลบแสบร้อน ความคิดเราทำลายเรานะ ความคิดถ้าคิดถึงสิ่งที่ไม่ดี คิดถึงสิ่งที่มันกระเทือนหัวใจ จะกระเทือนหัวใจมาก ยิ่งการพลัดพรากจากของรักนะ น้ำหูน้ำตาไหล คิดที่ไรก็เจ็บทุกที สิ่งนี้สะเทือนหัวใจมาก ความคิดทำลายเรา เห็นใหม่

แล้วถ้าเรามาศึกษาธรรม เราประพฤติปฏิบัติมันก็คิดว่าว่าง มันคิดว่าว่าง มันก็เป็นความคิด มันเป็นอาการของใจไม่ใช่ใจ ถ้าเรากำหนดพุทโธๆ แล้วมันก็ว่างๆ ว่างๆ ว่างๆ มันไปรู้ว่าว่าง เพราะมันเป็นอาการของใจ มันไม่เป็นตัวใจ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิก็เหมือนกัน ทุกอย่างเหมือนกันหมดเลย เราจะกำหนดจุดจิตมันก็ว่างๆ ว่างๆ แต่ความว่างนี้มันต้องรู้ต้องเห็น

อยากรู้อยากเห็น หรือรู้เฉยๆ เห็นเฉยๆ มันเป็นไปไม่ได้ แต่รู้ว่าว่างก็มีความสงสัย รู้ว่าว่างแล้วจะทำอย่างไรต่อไป รู้ว่าว่างนะแล้วประพฤติปฏิบัติโดยกิเลส โดยที่เราไม่มีครูบาอาจารย์

ถ้าครูบาอาจารย์ท่านที่ประพฤติปฏิบัติมานะ ท่านจะรู้ว่าศีล สมาธิ ปัญญา ถ้ามีศีล มีความปกติของใจ เราจะมีศีลนะ คุณี เวลาเราเทศน์เห็นใหม่ เราไม่ได้พูดเรื่องศีลเลย เพราะศีลมันเป็น

พื้นฐาน เราเป็นพระมา ศีลมันบริสุทธิ์อยู่แล้ว ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เราเข้ามาอยู่วัด เป็นคฤหัสถ์ เราก็ถือศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีลนี้ความปกติของใจมันมีอยู่แล้ว เรื่องของศีล

ถ้าศีลมันมีอยู่แล้ว ถ้าเรามีความสะอาด มีความบริสุทธิ์ ไม่โกงตัวเอง ไม่หลอกตัวเอง สิ่งสภาวะแบบนี้ ถ้าเรามีความผิดพลาด เพราะมันผิดศีลหรือมีความลังเลสงสัย มันจะเกิดนิวรณ์ธรรม เราจะต้องปลงอาบัติถ้าเป็นพระ ถ้าเป็นคฤหัสถ์เราก็อธิษฐานของเรา แล้วถ้ามันเป็นนักปฏิบัติก็วิรัติเอาเดี๋ยวนี้ไง สิ่งที่เกิดขึ้นมาแล้วก็ผิดมาแล้ว แต่เราจะวิรัติเอาเดี๋ยวนี้ ศีลเกิดขึ้นมาจากความปกติของใจ เห็นไหม

สิ่งที่สะอาดบริสุทธิ์อย่างนี้ มันถึงทำเข้าไปแล้วจะเป็นสัมมาทิฐิ เป็นความเห็นที่ถูกต้อง ถ้ามันเป็นมิจฉาทิฐินะ จริงอยู่ที่ศีลเราไม่บริสุทธิ์ แต่เราอยากประพฤติปฏิบัติ แต่เรามีสติเรามีจิตใจเข้มแข็ง เราก็อธิษฐานของเราไปได้ อธิษฐานของเราเป็นสมาธิได้เหมือนกัน เป็นสมาธินะ แต่มันเป็นได้ส่วนน้อย มันเป็นคนที่ต้องมีหลักมีเกณฑ์ มันไม่ใช่คนที่อ่อนไหว

คนที่อ่อนไหวหรือมีความลังเลสงสัย แล้วกิเลสนี้มันมีแปลไม่ได้เลย มันมีสิ่งใดที่มันจะจุดชนวนได้ มันจะส่งเสริมทันที แล้วถ้ายังเราสงสัย ยิ่งกำหนดเข้าไป มันจะออกมา

เวลาเราประพฤติปฏิบัติ มันยากๆ ตรงนี้ ยากตรงกิเลสในหัวใจเรา มันทำให้เราไขว่ไขว่ มันทำให้เราออกนอกกลุ่มนอกรทาง มีอะไรแล้วแต่เป็นแปลเล็กน้อย มันก็จะขยายให้แปลนี้กว้างขึ้น จะทำให้เราลังเลสงสัย มันจะทำตลอดไป นี่ละกิเลสของเรา

เวลาประพฤติปฏิบัติ สิ่งที่ยากทำให้เราทำได้ยาก สิ่งที่ทำให้ไม่ต่อเนื่อง คือเรื่องของกิเลสทั้งนั้นนะ มันเป็นเรื่องของกิเลสของเรา สิ่งที่เป็นกิเลส แล้วมันเป็นจรตนิสัยด้วย ถ้าคนมันเข้มแข็ง มีความผิดพลาดบ้าง แต่ถ้ามีความเข้มแข็งมีความจงใจก็ทำได้ แต่ถ้ามันเป็นคนที่ทำออกมาโดยกิเลสเลยนะ ถ้าศีลไม่บริสุทธิ์ เป็นสมาธิได้ มันก็เป็นไปได้โดยเป็นมิจฉาใจ ถ้าเป็นมิจฉา คูลิ คุณคนที่เขาทำมนต์คุณไสยกันต่างๆ เขาไม่ใช่สมาธิหรือ เขาใช้สมาธิทั้งนั้นล่ะ แต่สมาธิของเขาเพราะไม่มีศีล คุณเขาทำแล้วไปทำลายคนอื่นเห็นไหม ไปรังแกคนอื่น ธรรมะเป็นอย่างนั้นหรือ ธรรมะแม้แต่ตัวเองยังต้องเมตตาเลย เราเมตตาเรา เมตตาตน เมตตาคนอื่น ถ้าความเมตตามันจะไปทำลายใครให้มีความเดือดร้อนล่ะ

ศีลทำให้เป็นปกติ ถ้าจิตมันสงบเข้ามานะ สิ่งที่เป็นปกติ สิ่งที่เรามีความขวสะอาดนี้ทำขึ้นมา ถ้าทำความสงบของใจขึ้นมา ถ้าจิตมันสงบนะ กำหนดพุทโธๆ อย่างนี้นะ ถ้าทั้งนะ พุทโธๆ ใครเป็นคนกำหนดพุทโธ ต้องมีความรู้สึกใช้ใหม่ เพราะพุทโธมันเป็นสังขาร มันเป็นความคิด ความปรุง ความแต่ง มันเป็นสังขาร มีสัญญา กำหนดไปพุทโธๆ แล้วมันทั้งการกำหนด มันทั้งความรู้สึกอันนี้ มันทั้งคำว่าพุทโธ แล้วมันก็ไปรู้ว่าว่าง

เพราะอะไร เพราะธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกนะ และของครูบาอาจารย์บอก ถ้ากำหนดพุทโธๆ เข้าไปแล้ว พอจิตมันสงบเข้ามา ถ้ามันนึกพุทโธอยู่นั้นจะหยาบ ถ้าจิตมันเข้ามาเป็นตัวของมันเอง มันจะเป็นตัวจิต ตัวจิตคือไม่มีคำบริกรรม “คำบริกรรมมันหยาบ” มันไปคิดกันอย่างนั้น พอคิดอย่างนั้นนะ พอพุทโธๆ นี่มันก็หลอก หลอกว่าว่าง ปล่อยหมด ปล่อยอาการต่างๆ หมด

ตัวจิตไปรู้อาการของจิต คือตัวขั้น คือความรู้สึก เพราะขั้น ๕ ถ้าเราสงบเข้ามาไม่ผ่านขั้น ๕ เข้าไป มันไม่ถึงตัวจิต ถ้าถึงตัวจิต ตัวจิตเป็นตัวว่าง ไม่ใช่ตัวจิตไปรู้ว่าว่าง ถ้าตัวจิตไปรู้ว่าว่าง มันไปรู้อาการของขั้น สิ่งนี้มันก็หลอก ไม่รู้ แล้วพอมันว่างๆ ว่างๆ ก็ถามว่าว่างๆ แล้วต้องทำอะไร มันก็ปฏิบัติกันอย่างนั้นละ มันไม่เข้าถึงเพราะไม่มีความเข้มแข็ง

ถ้ามีความเข้มแข็ง นี่เห็นใหม่ถึงบอกว่าอุทเทภาว ถ้าจิตมันอ่อนแอ จิตที่อุทเทภาวอย่างนี้ แล้วก็เห็นความเข้าใจ อวิชชา เป็นความเข้าใจว่านี่เป็นสมาธิใจ เป็นความเข้าใจว่าสิ่งนี้เราประพฤติปฏิบัติถูกต้องไฉน แล้วก็ถูกต้องแล้ว ศาสนาจะมีมรรคผลใหม่ การประพฤติปฏิบัติเราจะทำได้ใหม่ หมดกาลหมดเวลาแล้ว เราไม่มีอำนาจวาสนา

นี่เป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้นเลย กิเลสก็หลอกให้เราทำโดยไม่เป็นสัมมาทิฐิ ไม่มีความถูกต้อง แล้วพอทำเข้าไปแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นมา มันก็เป็นสิ่งที่หลอกขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง แล้วก็สิ่งสภาวะแบบนี้คากันอยู่อย่างนั้น

ถ้าเรามีความเห็นถูกต้อง เรากำหนดพุทโธๆ ให้ชัดเจนเลย พุทโธๆ นี่สิ่งนี้ จิต อาการของจิต จิตจะรับรู้ คุณิ คุณา ภารา หะเว ปัญจักขันธา ความคิดเป็นภาระของจิต สิ่งที่เป็นภาระของจิต จิตที่พ้นออกไปแล้วเป็นพระอรหันต์ เวลาสิ่งต่างๆ เข้ามา มันก็ปะทะได้แค่ความรู้สึก เพราะอะไร เพราะว่าเป็นสมมุติ คุยกันสื่อสารกัน สิ่งนี้เป็นสมมุติ ถ้าสรรพสิ่งนี้มันผ่านมา รับรู้แล้วมัน

ก็แค่นั้น ไม่เข้าถึงจิตใจ ถึงบอกว่า พระอรหันต์ เวทนาของใจนั้นไม่มี มีแต่เวทนาของร่างกาย เวทนาของร่างกาย เห็นไหม พระอรหันต์ก้าวเดินไปยังมีความรู้สึกอยู่ ต้องอาศัยสิ่งนี้ เพราะจิตอาศัยร่างกายนี้อยู่ แต่กระทบสิ่งนี้แล้วมันจะปล่อยวางตรงนี้

แต่เราประพฤติปฏิบัติเริ่มต้น การประพฤติปฏิบัติเริ่มต้นนี้เวลากำหนดพุทโธๆ ไป พุทโธ มันเป็นอาการของจิตกับจิต สิ่งนี้อาการของจิตกับจิต ถ้ามีพุทโธๆ เข้าไปสิ่งนี้มันจะส่งต่อเข้ามา จากอาการของจิตจะหุดสั้นเข้ามา หุดสั้นเข้ามา พอถึงตัวจิต คูสิถ้าถึงตัวจิต ถ้าเป็นอำนาจวาสนาของแต่ละบุคคล มันจะมีอาการไป อาการตกจากที่สูง อาการที่จิตมันจะเป็นไป มันจะมีอาการไปไหน มันเกิดปีติ มันเกิดต่างๆ อย่างนี้ มันมีขบวนการของจิต มันจะหุดสั้นเข้ามา มันหุดตัวเข้ามาเอง

ดูอย่างวัตถุดิบ เวลามันหุดเข้ามา มันยังทำตัวเองหุดสั้นเข้ามาได้ อย่างเช่น ต้นไม้ เช่นอะไรต่างๆ มันจะหุดของมันเองเป็น นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อจิตมันหุดสั้นเข้ามา ถ้ามันมีอำนาจวาสนา มันรู้ของมัน ต้องรู้! รู้ตัวเอง มันสงบเข้ามา มันหุดสั้นเข้ามา หุดสั้นเข้ามาขนาดไหน อุปจารสมาธิ ถ้ามันออกเห็น เพราะอุปจารสมาธิจะเห็น เห็น! เห็นอะไร ถ้าเกิดนิมิตเห็นต่างๆ การเห็นสิ่งนั้น ถ้าจิตมันเห็นแล้วเราไม่รู้ ขณะที่เราเห็นนิมิตเราไม่รู้อะไรใหม่ ถ้ารู้ทำไมสงสัย ถ้ารู้ทำไมต้องถามครูบาอาจารย์ แต่ถ้าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เวลาจิตมันสงบเข้ามา พอเห็นสิ่งใดถามความรู้สึกอันนั้น มันจะตอบมาไม่ให้เราสงสัยเลย

ต้องรู้ต้องเห็น ถ้าเราประพฤติปฏิบัติโดยสัจจะความจริง โดยข้อเท็จจริงในการประพฤติปฏิบัติ โดยการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม จิตสงบเข้ามาที่รู้ว่าจิตสงบ แล้วจะไม่บอกว่าว่างๆ เพราะตัวจิตมันสงบ มันจะไปรู้อะไร มันจะไปรู้ว่า “เอ๊ะ ครูบาอาจารย์ท่านเวลาเทศนาว่าการท่านก็บอกว่ามันว่าง” ความว่าง ความสงบของใจ จะมีความสงบมันก็ว่างอย่างนั้น จนถึงที่สุดอัปนาสมาธินี้สักแต่ว่ารู้ แล้วมันรู้อะไร เพราะมันเข้าถึงอัปนาสมาธิใช่ไหม ถ้าเป็นอุปจารสมาธิมันยังมีวงรอบอยู่ มันมีกระแสอยู่ มันออกรู้ นิมิตอะไรต่างๆ แล้วถ้าเกิดมันเห็นกายละ เห็นกายเห็นแล้วก็ยังตกใจ เห็นแล้วสะเทือนหัวใจ

นี่เห็นก็ไม่รู้ เวลาไม่รู้ไม่เห็น ถึงเวลาทำความเข้าใจเข้ามา เวลาที่ว่าว่างๆ สิ่งนี้มันเห็นโดยสัญญา รู้โดยอาการของใจ มันจะไม่เข้าใจสิ่งต่างๆ เลย ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติอย่างนี้ มันรู้โดยสัญญา รู้โดยความมีนชาของกิเลสนะ กิเลสมันมีนชา แล้วทำให้เราก้าวเดินไม่ถูกต้อง

แต่ถ้าใครทำความสงบของใจ ถ้าจิตมันเป็นสมาธิจริงๆ นะ เป็นสมาธิโดยตัวจิตว่างนี่มันจะร้องโอะโอะ เพราะจิตมันไม่สื่อความหมายกับใคร จิตมันไม่ได้สื่อความหมายมาที่ขั้น จิตไม่ใช่ขั้น ขั้นไม่ใช่จิต ตัวจิตก็เป็นตัวจิต ตัวจิตมันว่างเข้ามาเอง ถ้าตัวจิตมันว่างเข้ามา ตัวมันเองเป็นความว่าง เหมือนกับเราทำความสะอาดตัวของเราเอง กับเราทำความสะอาดให้คนอื่น คุณก็เราเลี้ยงเด็ก เด็กมันตัวสกปรกมา เราก็ทำความสะอาดตัวให้เด็ก แล้วบอกว่าเด็กนี้สะอาด เด็กมันสะอาดแต่เราสะอาดหรือเปล่าละ เราไม่เกี่ยวกับเด็กนะ เราอาบน้ำให้เด็ก ไม่ใช่ตัวเราอาบน้ำนะ

จิตก็เหมือนกัน จิตกับขั้นไม่ใช่อันเดียวกัน มันคนละอันกัน ขั้นเป็นขั้น จิตเป็นจิต แล้วเวลาขั้นมันคิดฟุ้งซ่านอยู่ คิดแต่เรื่องต่างๆ เข้ามาเบียดเบียนใจมัน แล้วเราก็คิดตริถึงกรรมะ กำหนดพุทโธๆ แล้วขั้นมันปล่อยมา มันปล่อยจากอารมณ์ความรุนแรงที่มันเบียดเบียนใจ แล้วมันมาคิดเรื่องความว่าง มันก็ว่าง เหมือนเราอาบน้ำให้เด็ก แต่เราไม่ใช่ผู้ทำความสะอาดใจของเราเอง

ถ้ากำหนดพุทโธๆ เข้ามา เพราะอะไร เพราะเราอาบน้ำให้เด็ก แล้วเด็กมันสะอาดไปแล้ว มันก็ว่างของมันอย่างนั้น แล้วเด็กไม่ใช่เรา เด็กมันไปเล่นก็สกปรกอีก ความคิดก็เหมือนกัน เวลาพอมันว่างๆ เด็กมันก็คิดของมันอีก มันเป็นอาการจาก ภายนอก แต่ถ้าเราทำความสะอาดของเราเข้ามา เรากำหนดพุทโธเข้ามาเรื่อยๆ จากเด็กเห็นใหม่ จะเป็นตัวเรา ถ้าเป็นตัวเรา ถ้าเราสงบเข้ามา เราก็รู้ ต้องรู้ รู้ชัดเจนเลย สมาธิเป็นอย่างนี้

ถ้าสมาธิเป็นอย่างนี้ นี่ไง นี่เป็นตัวจิตใจ แล้วมนุษย์คือใคร เรานี่คือใคร นักปฏิบัตินี่คือใคร แล้วเราชี้ไปที่เรา ไม่มีเราเลย แล้วใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว จะหาใจของตัวเอง แล้วใจอยู่ไหนละ จับไปที่ตรงไหนก็เป็นใจหมด

กำหนดพุทโธก็กำหนดไม่เป็นเลย กำหนดอานาปานสติ ก็กำหนดกันตรงไหนกำหนดพุทโธๆ อยู่ที่ความรู้สึกอันนั้น ถ้ากำหนดอานาปานสติ ก็อยู่ที่ปลายจมูกนั้น กำหนดพุทโธๆ เข้าไป สิ่งนี้มันจะย้ายเข้ามา ย้ายความคิด กระแสพลังงานที่ส่งออก มันจะย้อนกลับมา เพราะสิ่งนี้เป็นสิ่งที่กองไว้ จนถึงที่สุด พุทโธๆ โดยธรรม โดยสัจจะความจริง ไม่ใช่ว่าเป็นผู้ใหญ่อาบน้ำให้เด็ก พุทโธๆ ไปอย่างนั้นละ ถึงที่สุดแล้วมันต้องถึงตัวมัน เพราะสิ่งนี้เริ่มต้นจากจิต เริ่มต้นจากความรู้สึก เริ่มต้นจากจิตเราเป็นคนกำหนดพุทโธ เริ่มต้นจากเราเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ แล้วเรากำหนดของเรา พุทโธๆ อย่างนี้ตลอดไปนะ มันจะไปไหน

เพราะพลังงานนี้มันออกมาจากจิตใช้ใหม่ ความคิดความนึกต่างๆ กระแสมันต่อเนื่องกัน มา เพราะขั้นไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่ขั้น พอจิตไม่ใช่ขั้น จิตมันเป็นวิชา มันไม่รู้ตัวมันเอง แต่เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราศึกษาตามครูบาอาจารย์มา เราจะประพฤติปฏิบัติ เราก็ใช้คำบริกรรม เป็นกรรมฐาน ๔๐ ห้อง พุทธานุสติย้อนกลับมาพุทโธๆ กำหนดเข้ามา หรือเราจะกำหนดเป็นอานาปานสติ กำหนดอะไรต่างๆ เข้ามา สิ่งนี้จะย้อนกลับ มันเป็นสมถะ การทำใจของเราให้สงบ สติ สมาธิ สมาธิจะเกิดตรงนี้ นี่ขั้นของต้องรู้ต้องเห็น

การปฏิบัติตามครูบาอาจารย์ท่านเทศนาว่าการ ปฏิบัติตามครูบาอาจารย์ที่สั่งสอน ถ้าเราปฏิบัติธรรมถูกต้อง ต้องรู้ต้องเห็น ตามความเป็นจริงอันนั้น แต่เราประพฤติปฏิบัติกันโดยความเห็นของเรา มันก็เลยไม่รู้ไม่เห็น เพราะเราไม่ทำตามความเป็นจริงไง มันไปทำตามกิเลสไปอยู่ในอำนาจของกิเลส กิเลสมันก็เบี่ยงเบนไปตลอดอย่างนี้ แล้วก็ว่าเป็นการประพฤติปฏิบัติธรรม แล้วก็มาน้อยเนื้อต่ำใจ ว่าเราทำแล้วไม่ได้ประโยชน์ เราทำแล้วไม่ได้ผล

ไม่ได้ผลเพราะเราเป็นคนโลเล ไม่ได้ผลเพราะเราเป็นคนที่ไม่มีสัจจะ เราไม่เอาจริงเอาจ้งกับธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าเราเอาจริงเอาจ้งกับธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรากำหนดพุทโธตลอดไป ผลมันจะเกิดขึ้นเอง หน้าที่ของเรานะ ถ้าเราจะต้มน้ำ เราต้องรักษาไฟของเรา หน้าที่น้ำเดือด น้ำมันจะเดือดของมันเอง หน้าที่ของเราก็รักษาไฟเราสิ

นี่ก็เหมือนกัน หน้าที่เรากำหนดพุทโธสิ ทำไปบอว่ามันว่างๆ มันไปเคลิบเคลิ้มไปก่อน ความเป็นจริงไง นี่กิเลสมันหลอกอย่างนั้นนะ มันก็เลยไม่ได้ผลกัน ถ้ากำหนดพุทโธๆ จิตมันสงบเข้ามานี่ อือฮือ นี่รู้จักตนรู้จักเรา โอ้..จิตเป็นอย่างนี้ แล้วจะฟังใจมาก แล้วต้องฝึกฝน ต้องมีความชำนาญ

ถ้ามีความชำนาญนะ สิ่งที่ชำนาญในวสี เหตุที่เกิด สัพเพ ธัมมา อนัตตา สภาพะต่างๆ นี่เป็นอนัตตาหมด แม้แต่ความสงบนะ แม้แต่ความทุกข์ความยาก ทุกอย่างเป็นอนิจจัง ทุกอย่างในโลกนี้ สรรพสิ่งในโลกนี้เป็นอนิจจัง สิ่งใดเป็นอนิจจังสิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์สิ่งนั้นเป็นอนัตตา นี่มันเป็นอนิจจัง แม้แต่ชีวิตก็เป็นอนิจจัง สรรพสิ่งในโลกนี้ เป็นอนิจจังหมดเลย ถ้าเป็นอนิจจังบ๊ีบก็หมุนไปอย่างนี้

แต่เวลาทุกข์นะมันเข้ากับกิเลส กิเลสมันถึงไม่ยอมเป็นอนิจจังกับเรา มันเอามาเผาเราตลอดเวลา ถ้าความทุกข์เป็นความจริงนะ ขนาดทุกข์จนถึงที่สุดแห่งหัวใจนะ เราต้องดับขั้น เรา

ต้องตายไปเลย แต่นี่ไม่ไง เพราะอะไร เพราะมันเป็นอนาคต มันเป็นของที่ว่าถ้ามีถึงที่สุดแล้ว มันก็ผ่อนคลาย มันผ่อนคลายไปอย่างนั้น มันก็หมุนเวียนไปอย่างนั้นตลอดไป

แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติธรรม สิ่งที่เป็น สมาธิก็เป็นอนิจจัง ปัญญาก็เป็นอนิจจัง เพราะมันเกิดๆ ดับๆ มันไม่อยู่กับเราคงที่หรอก สิ่งที่ไม่คงที่นะ สิ่งนี้มันเป็นไป แต่จำเป็นต้องทำ ถ้าไม่จำเป็นต้องทำ สติ สมาธิ ปัญญา เพราะสิ่งที่เป็นสมาธิ สิ่งที่เป็นต้องรู้ต้องเห็นอันนี้ มันจะเป็นการเริ่มต้นให้เราเป็นพื้นฐานในการวิปัสสนา ถ้าไม่มีต้นทุนของการทำความสงบของใจ แล้ววิปัสสนาไป เขาวิปัสสนาไป อยากรู้อยากเห็น วิปัสสนาไปแล้วก็เคลิบเคลิ้มไปนะ มันปฏิบัติไปถึงที่สุดเลย นี่เป็นสิ่งที่ว่ากิเลสมันหลอก

วิปัสสนาด้วยปัญญา ว่าปัญญาวิมุตติ เราก็ใช้ปัญญาใคร่ครวญกันไป เวลาใคร่ครวญไป เวลาใช้ปัญญาหมุนไปมันมีความคุ้นเคยในธรรม มันจะมีอาการใจ จิตนี้มันมหัศจรรย์ เวลาเราตรีกในธรรมขึ้นมา มันจะมีอาการที่ว่าถ้ามันสงบขึ้นมา มันปล่อยวางขึ้นมา มันจะเกิดอาการของมัน มันจะปล่อยวาง วางอย่างนี้เหมือนกับผู้ใหญ่อาบน้ำให้เด็ก เวลาเด็กมันสกปรกใช้ใหม่ เราก็ตรึกว่าเด็กนี้สกปรก มันตรึกในความคิดใจ ถ้าความคิดสิ่งนั้นสกปรก สิ่งนั้นมันให้ความเจ็บปวดแสบร้อน เอาธรรมะมาตรึก พอตรึกมันก็ปล่อยเข้ามา เด็กมันสะอาดใจ แล้วก็ว่านี่เป็นธรรม นี่เป็นโสดาบัน นี่เป็นสกิทา พอปล่อยหนหนึ่งก็ว่าเป็นธรรมหนหนึ่ง เพราะจิตมันก็เว้งว่าง จิตมันก็หลอกไป เป็นอย่างนี้ทั้งนั้น แล้วสิ่งนี้จะแก้อย่างไร

ก็เหมือนกัน ฟังเทศน์ของครูบาอาจารย์เหมือนกันเลย ประพฤติปฏิบัติเหมือนกันเลย เหมือนโดยกิเลสใจ กิเลสมันต้องการให้เหมือนอยู่แล้ว แล้วเราเป็นปัญญาชน ดูดี ดูความคิดของบุคคลต่างๆ พุดอะไรไปเขาเข้าใจหมดเลย แล้วให้เขาไปทำสิ ทำผิดหมดเลย เพราะเขาไม่เข้าใจหรอก แต่เขาว่าทำได้ๆ นี่ละคนทำงานด้วยปากอย่างหนึ่ง ทำงานด้วยปากนะ แล้วเวลาเราตรีกในธรรมขึ้นมา สิ่งนี้มันก็ว่าของมันเป็นไป แล้วจิตของมันเป็นไป

เวลาคุยกับเด็กสิ เด็กมันมีความคิดอย่างหนึ่ง เวลาเรามีความหมายอย่างหนึ่ง เราสื่อความหมายไป เขาตีความ เขาฟังว่าเขาเข้าใจ แต่เขาก็ไปเข้าใจอีกอย่างหนึ่ง แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติว่าเหมือนกัน ก็เหมือนกันโดยกิเลสของเขา เหมือนกันโดยความคาดหมายของเขา ว่าสิ่งนั้นเหมือน แล้วมาพูดว่าเหมือนกันหมดเลย แต่ไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นอะไรเลย

ถ้ารู้ละ สิ่งที่อยู่ สื่อความหมายไม่ได้เพราะไม่เห็น จิตสงบขนาดไหนนะ ถ้ายกขึ้นวิปัสสนา จิตนุ่มไปเห็นกาย จิตนี้นุ่มไปเห็นกาย นี่รู้ เห็นนี้เห็น มีความรู้สึก เพราะมันสะท้อนหัวใจมาก เลย มันสะท้อนหัวใจนะ เพราะมันไปเห็นสิ่งที่ว่า โดยสัง โยชน์ สักกายทิฏฐิ ทิฏฐิของใจ สิ่งนี้มัน มีอยู่โดยดั้งเดิม มันมีอยู่ในจิตใต้สำนึก มันเป็นทิฏฐิของปุถุชน เป็นทิฏฐิของทุกๆ คนโดยใต้ สำนึกว่าต้องเป็นเรา สิ่งนั้นเป็นเรา สิ่งต่างๆ มันเป็นสักกายทิฏฐิ ความเห็นผิดอันนั้น เราก็ศึกษา ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราก็เข้าใจ

พระพุทธเจ้าบอก “ขันธ ๕ ไม่มีในเรา เราไม่มีในขันธ ๕ ขันท์ ๕ ไม่มีในทุกข์ทุกข์ไม่มี ในขันธ ๕” เราก็ศึกษา เราก็เข้าใจ นี่รู้โดยสติปัญญา รู้แต่ไม่เคยเห็น ถึงจิตมันสงบเข้ามาปล่อย วางทั้งหมด จิตไม่ใช่รู้ว่าว่าง ตัวจิตเองเป็นตัวว่าง พอตัวจิตเป็นตัวว่างมันก็เข้าใจ พอเข้าใจนี้เป็น ผลของสมาธิ สิ่งนี้เป็นพื้นฐาน เพราะอะไร เพราะเวลาจิตมันรู้แล้ว เวลามันเห็น เห็นในอะไร มัน เห็นในอริยสัจนะ

ถ้าเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม นี่มันเห็นอริยสัจ ด้วยผู้ที่มีวุฒิภาวะเห็น ไม่ใช่ เด็กๆ เห็น ไม่ใช่ผู้ที่เอาสมมุติเห็น ถ้าเอาสมมุติเห็น เราศึกษาธรรมขึ้นมาเราเข้าใจหมดละ นี่คือ เอาสมมุติเห็น ถ้าเอาสมมุติเห็น มันก็เป็นสมมุติไปหมดเลย ถ้าเอาสมมุติไปเห็นแต่มันเป็นจริง สมาธิคือเป็นสมาธิจริงๆ เป็นสัมมาทิฏฐิจริงๆ ความเห็นจริงๆ สิ่งที่มีความเป็นจริงมันเห็นจริง ผู้รู้รู้ จริง เวลาเห็นก็เห็นจริง เห็นจริงก็ต้องวิปัสสนา นี่ความเห็น

วิปัสสนาไป ขณะวิปัสสนาแล้วย้อนไปสิ วิปัสสนาถ้ากำลังพอนะ สิ่งนี้ให้เป็นไปตาม ธรรมชาติ มันจะเป็นไฟเป็นไฟเป็นอะไรแล้วแต่ ให้แยกแยะออกไป จะให้เป็นกระดุก เป็นเนื้อ จะให้มันเนาเปื่อยไปอย่างไร ถ้าสมาธิมันเป็นไปได้นะ มันก็บ๊ีบ เป็นไปตามนั้นเลย จะเป็นไปตามนั้นตลอดไป เป็นไปตามนั้นมันก็จะยิ่งเกิดความมหัศจรรย์ จิตนี้จะมหัศจรรย์มากเลย

ถ้าเห็นสภาวธรรม สภาวะวิปัสสนามันจะเป็นอย่างนี้ มันจะเห็นความเป็นไปเพราะอะไร เพราะมรรคมันก้าวเดินแล้ว นี่ละรู้ ต้องรู้ รู้จริงๆ ความเห็นก็เห็นจริงๆ พอความเห็นจริงๆ มรรค ญาณความถูกต้อง มันก็จะเป็นไป มันแยกแยะของมันไปไง มันแยกแยะของมันโดยกำลังของมัน ให้มันเป็นสัจจะ เป็นอำนาจวาสนา คนเราวิปัสสนา มันอยู่ที่อำนาจวาสนาของคน มันจะแปรสภาพไปอย่างไร แปรสภาพขนาดไหน ทำแล้วทำเล่า ฝึกฝนแล้วฝึกฝนเล่า มันจะเปลี่ยนไป

เพราะถ้ามันฝึกฝนบ่อยครั้งเข้า การฝึกฝน การวิปัสสนานี้ใช้มรรคญาณบ่อยครั้งเข้า สิ่งนี้เป็นการวิปัสสนา เป็นการชำระล้างกิเลส

ถ้าเป็นการชำระล้างกิเลส ความที่ปล่อยมา ครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัติมานะ ถ้าความสงบของสมาธิอย่างหนึ่ง ความว่างของสมาธิอย่างหนึ่ง ถ้าความว่างของการใช้ปัญญาวิปัสสนา เวลามันปล่อย มันจะว่างอย่างหนึ่ง แต่ขณะที่เราประพฤติปฏิบัติ เรารู้แต่ไม่เห็น เห็นก็ไม่รู้ เพราะอะไร เพราะขณะที่วิปัสสนาไป มันปล่อยอย่างนั้น แต่มันไม่รู้จริงใจ มันยังไม่ไปรู้จริง

ถ้ามันทั้งรู้จริงทั้งเห็นจริงนะ ขณะที่รู้จริงเห็นจริงนะ เวลาสังโยชน์มันขาด อุกุปปธรรมเกิดขึ้นมาจากจิต เวลาสังโยชน์มันขาด ชั้นที่ไม่มีในเรา เราไม่มีในชั้น ความตั้งเลสงสัย สักกายทิฏฐิ มันไม่มีในจิต มันปล่อยหมด ทั้งรู้ทั้งเห็นนะ ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ สิ่งที่เห็นภาพ เวลาเราวิปัสสนา ถ้าวิปัสสนากายมันก็เห็นภาพได้ เห็นภาพก็แยกแยะได้ แต่ถ้าไม่เห็นภาพนี้ ธรรมารมณ

กาย เวทนา จิต ธรรม ถ้าพิจารณาเห็นกายโดยเจโตวิมุตติ มันจะเห็นกายโดยตาของใจ จะเห็นเป็นสัจจะความจริงเลย แล้วกำลังพอดด้วยสมาธิ ให้แขนขาดไป ให้หน้าเปื่อยพุงพองขนาดไหน เป็นไป มันจะคืนสู่สภาพเดิมของเขา พอกคืนสู่สภาพเดิมของเขา ความเห็นสภาวะสัจจะความจริง ถ้ากำลังพอมันจะปล่อย ก็ว่างหมด นี่ละว่างเพราะเข้าไปวิปัสสนาแล้ว เหมือนเราทำความสะอาดของใจ เราทำความสะอาดตัวเอง

เวลาเป็นขึ้นของสมาธิ ถ้าเป็นมิจฉาสมาธิ รู้ว่าว่าง ก็เหมือนเราอาบน้ำให้เด็ก แต่ถ้าเป็นเราอาบน้ำให้ตัวเอง เราชำระตัวเราเอง นี่เราเป็นผู้ว่าว่าง ผู้ว่าว่างตัวนี้เป็นสัมมาสมาธิ นี่ละกิเลสเต็มหัวใจเลย

แล้วถ้าวิปัสสนา ทำความสะอาดจากภายใน สักกายทิฏฐิความเห็นผิด มันเป็นเรื่องที่นอนเนื่องมากับใจ มันไม่ใช่หัวใจเราสกปรก มันเป็นเรื่องที่นอนเนื่องมา เหมือนกับเราชำระล้างร่างกาย เราเราจะชำระล้างได้แต่เหงื่อไคล แต่เชื้อไข สิ่งที่อยู่ในเนื้อ ใต้ผิวหนังเราทำความสะอาดได้ใหม่ แต่ถ้าเป็นจิต มันมีตรงนี้ มันมีกระแส คุณิ เรามีเส้นเลือด เรามีเอ็นอยู่ในร่างกาย เราจะมาซักทำความสะอาดได้ใหม่ ไม่ได้ เว้นไว้แต่คนไข้เข้าโรงพยาบาล เขาผ่าตัดโดยการแพทย์

แต่ถ้าเป็นกรรม วิปัสสนามันเป็นอย่างนี้เหมือนกัน เวลาเข้าไปเพราะอะไร เพราะไอ้สิ่งนี้ มันนอนเนื่องอยู่ในใจ ถ้านอนเนื่องอยู่ในใจ เราวิปัสสนาคายมันออก ความที่กายมันออก ถ้าจิตมีกำลังเป็นพื้นฐาน วิปัสสนาให้แปรสภาพ จะเนาเปื่อย จะพองขนาดไหน แปรสภาพไปแล้ว มันรวมลงสู่สภาพเดิมของเขานะ มันจะ เอ้อะ ขึ้นมาในใจ เป็นอย่างนี้ๆ ถ้ากำลังพอ ปล่อยๆ ความว่างอย่างนี้ มันปล่อยบ่อยครั้งเข้า ถ้าเราไม่มีอำนาจวานานะ พอปล่อย เราก็ว่าสิ่งนี้เป็นอริยมุขีขึ้นหนึ่ง นี่ก็รู้แต่ไม่เห็นตามความเป็นจริง

ถ้าเห็นนะ ทั้งรู้ทั้งเห็นนะ มันขาดนะ มันขาดอย่างไร รู้อย่างไร ขาดอย่างไร ทั้งๆ ที่ว่าเห็นขนาดที่ว่าวิปัสสนาโดยปัญญาวิมุตติ พิจารณาขั้นที่ พิจารณาความคิด พิจารณากาย หรือพิจารณาเวทนา เวทนานี้มันมีรูปร่างไหม เวทนามันอยู่ที่ไหน เวทนามันอยู่ที่หัวเข่า เวทนามันอยู่ที่กระดูกซี่นไหน ใช้ปัญญาใคร่ครวญ สิ่งนี้มันเป็นความรู้สึก ถ้าเป็นความรู้สึกนะ เวลามันปล่อย เวทนามันหาย เวลามันปล่อยนะเวทนาสักแต่ว่าเวทนา นี่ปัญญามันใคร่ครวญไปแล้ว

ขณะที่มันปล่อย ปล่อยให้ใครเป็นคนเห็น จิตนี้มันเห็นนะ จิตนี้มันรู้เพราะอะไร เพราะความที่มันปวด ใครเป็นคนแบกรับความปวดอันนี้ไว้ จิตนี้เป็นผู้ที่แบกรับรู้ความปวดอันนี้ไว้ ความรู้สึกเรานี้มันแบกรับความรู้สึกความเจ็บปวดอันนี้ไว้ แล้วเราใช้ปัญญาใคร่ครวญ ด้วยศีลสมาธิ ปัญญา ศีลนี้ความถูกต้อง ความเพียรชอบ การงานชอบ สิ่งต่างๆ ชอบ ถ้าชอบมันก็วิปัสสนาของมันไป มันใคร่ครวญของมันไป ใคร่ครวญไป อะไรเจ็บ อะไรปวด

ไม่มีหรอก สิ่งที่เจ็บปวดมันเป็นเรื่องของความรู้สึกหมดเลย สิ่งต่างๆ นี้ร่างกายก็คือร่างกาย แต่ที่นี้ว่าขณะที่เราเกิดเป็นมนุษย์ ในวงการแพทย์ เพราะเรานั่งแล้วอากาศมันเดินไม่สะดวก เรานั่งทับแล้วมันก็จะเจ็บหน้า มันก็ว่ากันไป เพราะมันเอาร่างกายนี้ มาอ้างอิงในทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น แล้วเวลาถ้าเกิดเด็กหรือผู้ใหญ่ที่เขาเล่นเพลิดเพลินของเขา เขานั่งเป็นวันๆ ทำไมเขาไม่เป็นล่ะ ไม่เป็นขณะที่เขาเพลิดนะ แต่เวลาลุกแล้วเป็นเพราะอะไร เพราะมันกดทับจริงๆ แต่เวลาที่มันเพลิด มันเพลิดเพราะมันส่งความรู้สึกไปที่อื่น

อันนี้ก็เหมือนกัน ถ้าจิตมันวิปัสสนาแล้ว มันปล่อยวางได้โดยสัจจะความจริงของมันไป ปล่อยวางได้เพราะปัญญาใคร่ครวญ ปัญญาของเรานี้แหละ มาใคร่ครวญในสิ่งที่ว่ามันเจ็บมันปวด สิ่งที่มันเจ็บมันปวดเพราะใครไปยึดมันล่ะ เพราะความเห็นผิดใจ เพราะความรู้สึกนี่ออกไปรับรู้ไป ถ้าปัญญามันพอมันจะแยกบ่อยๆ ครั้งเข้า ไม่มีสิ่งใดเลย ตัวที่เป็นต้นเหตุคือตัวความรู้สึก ตัว

จิตไปแบกเขา ถ้าตัวจิตไปแบกเขา มันใช้ปัญญาใคร่ครวญจนมันอาย มันก็ปล่อยวางเข้ามา พอปล่อยวางเข้ามา เพราะจิตเราเป็นคนแบกรับว่าเจ็บ เราเป็นคนแบกรับว่าทุกข์ เวลามันปล่อยวางๆ ก็ว่าง มันก็มีความสุข

มันก็ว่าง มันก็ทิ้งรู้ทิ้งเห็น เห็นบ่อยครั้งเข้าๆ ถึงที่สุดนะ เวทนาเป็นเวทนา จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ มันแยกออกจากกัน ขณะที่แยก ขณะที่จิตมันเป็นไป ทิ้งรู้ทิ้งเห็นอย่างนี้ มันถึงจะรู้ตามความเป็นจริง เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมา ถ้าเห็น เราไม่รู้เราเห็น แต่เราไม่รู้ ว่าว่าง รู้กับเห็นไม่สมดุลกัน ถ้ารู้กับเห็นไม่สมดุลกัน ความเป็นไปของมรรคสามัคคี มันก็ไม่สมดุลกัน สิ่งที่ไม่สมดุลกันมันก็ปล่อยชั่วคราว มันเป็นกุปปรธรรม คือของชั่วคราว ดั่งคพหวน มันปล่อยวางชั่วคราว

ถ้าเราประมาท เราเดินเลื้อ เราไม่ตรวจสอบซ้ำเข้าไป หน้าที่ของเราคือหมั่นตรวจซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่า สิ่งที่ยังมีในใจ มันไม่มีคำตอบใจ มันไม่รู้เห็นตามความเป็นจริงใจ ถ้ารู้เห็นเป็นความจริง เป็นอริยภูมิในหัวใจนะ ไม่ต้องถามใครเลย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ พยากรณ์ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติคนใดได้ขั้นใดๆ สิ่งที่เขาปฏิบัติมาแล้ว ตามความเป็นจริงเท่านั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยากรณ์อย่างนั้น แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ได้บอกให้เป็นอย่างนั้นๆ

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่เป็นความจริงของเรา มันจะเป็นความจริงของเรา ถ้าไม่เป็นความจริงของเรา มันเกิดมาจากไหนล่ะ มันเกิดมาจากการคาดหมายของจิตนี้ ถ้าการคาดหมายของจิตนี้ นี่รู้ก็ไม่ใช่ความจริง เห็นก็ไม่ใช่ความจริง แต่ทิ้งรู้ทิ้งเห็น เพราะจะเป็นปัญญาวิมุตติก็แล้วแต่ เจโตวิมุตติก็แล้วแต่ ทิ้งรู้ทิ้งเห็นเพราะมันขาดพร้อมกัน มันเป็นเหตุผลเดียวกัน แล้วมันจะปล่อยเหมือนกัน ขาดเหมือนกัน แล้วจิตนี้พ้นออกมา สิ่งที่พ้นมานี้ มันใช้วิปัสสนาส่งขึ้นไปๆ ต้องทำบ่อยครั้งเข้า มันยังมีสิ่งที่เป็นอยู่ในหัวใจ

ในหัวใจ คือ กิเลสอย่างหยาบอย่างละเอียด สิ่งที่มีมรรค ๔ ผล ๔ ถ้าเราวิปัสสนาขึ้นไป สิ่งที่เป็นไป สิ่งที่ยังกิเลสมันละเอียด มันก็หลอกอย่างละเอียดคนะ สิ่งที่ยังกิเลสอย่างละเอียดมันหลอกเรา เวลาจิตมันจะวิปัสสนาไปนะ มันอึ้งนูนอึ้งนี้ไปทั่ว ถ้าจิตมันอึ้ง นั่นละใจมันไม่มีกำลัง ถ้ามีกำลัง อยู่กับครูบาอาจารย์นะ ครูบาอาจารย์ท่านจะให้กำลังใจมาก เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกประพฤติปฏิบัติ ๖ ปี นี้ทุกข์ยากขนาดไหน ทุกข์ยากนะขณะที่ประพฤติปฏิบัติ

การทำงาน งานใดบ้างที่ทำแล้วไม่อาบเหงื่อต่างน้ำ แล้วงานที่อาบเหงื่อ หัวใจ งานใดบ้างที่มันประพฤติปฏิบัติแล้วมันจะได้ผลง่ายๆ ถ้าสิ่งนี้ครูบาอาจารย์ท่านก็ประพฤติปฏิบัติมาก่อน อำนาจวาสนาของครูบาอาจารย์ท่านขนาดนี้ ท่านยังต้องประพฤติปฏิบัติมาขนาดนั้น แล้วของเราล่ะ ถ้าของเรา มันก็หน้าที่ของเรา เวลาเรัดักอาหารใส่ปาก เราก็พอใจเพราะเราได้กลิ่นกินมันอยู่ในกระเพาะของเรา

ไอนี้ก็เหมือนกัน ถ้าเราได้เดินจงกรม เราได้นั่งสมาธิภาวนา จะเสียเหงื่อเสียพลังงานขนาดไหน พลังงานอันนี้เพื่อให้จิตสงบเข้ามาต่างหากล่ะ สิ่งใดที่เกิดขึ้นมา สิ่งใดกระทำขึ้นมาให้จิตมันสงบเข้ามา หน้าที่ของเรานะ งานอย่างอื่นเราทำแล้ว มันเป็นผลเป็นวัตถุเป็นชิ้นเป็นสติ แต่เวลาการประพฤติปฏิบัติ งานของเราคือความรู้สึกในหัวใจของเรา

ในความรู้สึกมันปล่อยวางใหม่ มันมีกำลังใหม่ ถ้าเป็นสมาธิจริงๆ มันจะมีกำลังของมัน มีกำลังนะ จิตเวลาปล่อยวางนะ จิตสงบอยู่ลึกๆ นี่เหมือนกับเราตัวเบา อยู่ที่ไหนเคลื่อนย้ายตัวนี้สบายมาก มันเคลื่อนย้ายไปโดยจิตมันลอยไปตลอดเลย ถ้ามันภาวนาแล้วไม่ลง ภาวนาแล้วมีความหนักหน่วงใจนะ ขานี้ก้าวแทบไม่ออกเลย มันหน่วงไปหมดเลยเวลาจิตมันถดถอย ถ้าจิตมันถดถอย เราต้องมีกำลังใจใจ แล้วกำลังใจมาจากไหน กำลังใจนี้ตัดเพชรขาดนะ กำลังใจ สิ่งที่เรามีความมุมนะ สิ่งนี้จะประโยชน์กับเรา

ถ้าเวลาเราปลุกปลอบใจของเรา การงานอะไรเขาก็ต้องลงทุนลงแรงทั้งนั้น แล้วลงทุนลงแรงขึ้นมาแล้วอำนาจวาสนาไม่ดี ก็โดนคดโกงจนหมดเนื้อหมดตัว ถ้ามีอำนาจวาสนาขึ้นมา อำนาจวาสนาแข่งกันไม่ได้ไง ทำอะไรจะประสบความสำเร็จไปทั้งนั้นเลย เราก็เหมือนกัน เราจะประพฤติปฏิบัติ อำนาจวาสนาของเรา บ่อน้ำเรตื้น บ่อน้ำเรลึก การขุดน้ำใช้ บ่อน้ำตื้นบ่อน้ำลึก มันเป็นเรื่องของพื้นดิน เรื่องของธาตุจากภายนอก

ไอ้หัวใจนี้อยู่ในทรวงอกของทุกๆ คนเลย ถ้าเป็นหัวใจโดยวัตถุ เต็มอยู่ในหัวอกมันเต็มอยู่ตลอดเวลาเนะ มันสูบฉีดเลือดให้เราใช้ชีวิตอยู่ แต่ความรู้สึกเป็นคำเปรียบว่าจิตและใจ มันอยู่ในร่างกายเรา แล้วทุกคนทำความสงบเข้ามา ทำกำลังเข้ามา ทั้งๆ ที่ผ่าซี่โครงเข้าไปก็เจอหัวใจ แล้วทำไมมันต้องขุดลึกล่ะ การขุดลึกก็อยู่ที่บุญกุศลใจ ใครสร้างมามากสร้างมาน้อยใจ คนสร้างมานะ เวลาทางโลกเขาว่ากัน ทำบุญแล้วไม่ได้บุญ ทำบุญแล้วคนอื่นจะได้ผลประโยชน์ คิดกันไป

แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติ สิ่งนี้มันจะเป็นการพิสูจน์เลย ถ้ามีอำนาจวาสนา ทำอะไรเข้าไป ทำแล้วมันจะมีหนทาง เวลาประพฤติปฏิบัติจะมีครูบาอาจารย์คอยชี้แนะ จะมีคนเมตตาคอย ส่งเสริมเรา แต่ถ้าเราไม่ได้สร้างบุญกุศลมา ทำไปเถอะ พบครูบาอาจารย์ก็เป็นครูบาอาจารย์ที่ชี้ ไปทางที่ผิด เป็นเข็มทิศที่เสียแล้ว เข็มทิศที่ดี วางอยู่ที่ไหนมันก็จะชี้ไปที่ศเหนือ นะ เข็มทิศที่เสียแล้ว เราก็ต้องเสี่ยงทายเอาเองว่า เวลาเราเอาขึ้นมาดู เข็มทิศมันจะชี้ไปทางไหน ถ้าเราไปเจอครูบา อาจารย์อย่างนั้น เราก็มีแต่ทางผิดพลาด

แต่ถ้าเป็นครูบาอาจารย์ที่ดี นี่ละอำนาจวาสนา ถ้าอำนาจวาสนาถึงนั้นมันมีพร้อมอยู่แล้ว เราก็ต้องพยายามปลุกปลอบใจเรานะ ให้อใจเราเข้มแข็ง ให้เราเดินทางเดิน ทางโลกเขาเดินกัน เขาเดินขนาดไหน ถึงที่สุดไม่มีใครอยู่กำฟ้าหอรอก ถึงที่สุดนะทุกคนต้องพลัดพราก แล้วเวลาพลัด พรากก็พลัดพรากด้วยความทุกข์ความเศร้าในหัวใจ กับเราเตรียมพร้อม ถ้าเราประพฤติปฏิบัติ เรา มีโอกาสนะ

“คนมีโอกาส คนตื่น” คนตื่นอยู่ คนมีสติอยู่ ทำสิ่งใดถ้าจะผิดพลาดบ้าง ก็มีผิดพลาด เพราะความพลั้งเผลอ ผิดพลาดเพราะเราไม่เข้าใจ คนนอนหลับนะ คนไม่สนใจ ถ้าเกิดภัยพิบัติก็ ตายทันที ถ้าเกิดสิ่งที่มีเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา ใครจะไปช่วยเหลือได้ เพราะเขานอนหลับ เขาไม่ สนใจ จิตก็เหมือนกัน จิตที่เขาไม่สนใจประพฤติปฏิบัติ จิตของเขาเหมือนกับคนนอนหลับ เหมือนกับเขาไม่รู้จักตัวเขาเองเลย แต่เราเป็นคนี่ประพฤติปฏิบัติ เราเป็นคนตื่นอยู่ เราเป็นคนที พยายามจะต่อสู้กับกิเลสของเรา ถ้าเกิดเหตุเภทภัยขึ้นมา เราตื่นอยู่เราหลบภัยได้

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าประพฤติปฏิบัติ เราต้องมีกำลังใจอย่างนี้ เราตื่นอยู่ เราพยายามจะสร้าง ส่วนของเราขึ้นมา มันจะอาบเหงื่อต่างน้ำ เดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนานี้เหงื่อไหลไคลย้อยมันเรื่อง ธรรมดา เราได้ผลของเรา ทำงานทางโลกทำมาพอแรงแล้ว ทีนี้ทำงานในหัวใจของเราบ้าง ถ้า ทำงานในหัวใจของเรา ย้อนกลับมา จิตมันสงบเข้าไป ย้อนขึ้นไปเลย ย้อนขึ้นไป กาย เวทนา จิต ธรรม แต่อยู่ที่แง่มุมการเห็นนะ ไม่ต้องเป็นแบบแผน

ถ้าเป็นแบบแผน มันเข้าทางกิเลสนะ กิเลสต้องทำอย่างนี้ๆ เป็นแบบแผน มันอยู่ที่เรา ถ้า เราย้อนมาจิตมันสงบ ย้อนขึ้นไป ถ้ามันเห็นกายก็คือกาย เห็นจิตก็คือจิต เห็นเวทณาก็เวทนา สิ่ง ใดก็ได้ถ้ามีกำลังแล้วจับต้องได้ คูสิ เวลาเจ้าหน้าที่เขาหาโจรผู้ร้าย เขาต้องแสวงหา เขาต้องหาว่า

โจรสู้ร้ายนี้อยู่ที่ไหน ต้องสืบเสาะ เพื่อจะจับโจรสู้ร้าย เพราะเขาทำความผิดอยู่ เพื่อเอามาสะสาง ว่าผิดจริงหรือไม่ผิดจริง

นี่ก็เหมือนกัน ขณะที่จิตมันสงบขึ้นมา แล้วมันจะออกวิปัสสนา มันก็เหมือนหากิเลส หาโจรสู้ร้าย กิเลสมันเป็นนามธรรม มันเป็นความรู้สึก แล้วมันอยู่ที่ไหนล่ะ มันก็ซุกอยู่ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม ทั้งๆ ที่เราวิปัสสนามันแล้ว ในกาย เวทนา จิต ธรรม แล้วเห็นสัจจะความจริง ทั้งรู้ทั้งเห็นปล่อยวางมา เป็นพระโศดาบันมา

คูลี คูอย่างนางวิสาขา เป็นพระโศดาบันนะ เวลาหลานตายยังร้องไห้มาหาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย พระโศดาบัน รู้จริงรู้สัจจะความจริงว่า กายไม่ใช่เรา แต่รักษาไปๆ เพราะต้องใช้ไป ร้องอย่างนี้ไม่ถืองมกลตื้นขาว จะไม่เชื่อลัทธิศาสนาต่างๆ เลยจะเชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แก้วสารพัดนึก เขาปฏิบัติได้แค่นี้ แต่เขาก็มั่นคงในศาสนา

พระโศดาบันจะมั่นคงในศาสนา มาก เพราะพาดกระแสนแล้ว ถึงที่สุดแล้วจิตดวงที่เป็นพระโศดาบันนี้ จะต้องเข้าถึงนิพพานเด็ดขาด ถ้ายังเกิดตายต่อไปก็ต้องถึงนิพพาน จิตดวงนี้วิญญูะได้ยื่นหุดสันเข้ามาแล้ว วิญญูะไม่หมุนเวียนไปโดยธรรมชาติ

บุดูชนเราปฏิบัติขนาดไหนก็แล้วแต่ ถ้ายังไม่ถึงพาดกระแสน มันอยู่ในวิญญูะอยู่ มันยังเวียนตายเวียนเกิดอยู่ ไม่มีต้นไม่มีปลาย มันจะหมุนไปตามกรรม หมุนไปตามอำนาจ มีบุญกุศลก็เกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม ใช้บุญกุศลหมดถึงที่สุดแล้วก็ต้องเป็นไปตามอำนาจของกรรมที่จับเคลื่อนไป นี่วิญญูะเป็นอย่างนั้น

พระโศดาบัน อย่างมากอีก ๗ ชาติ แต่พระอานนท์ปฏิบัติเลย ถึงที่สุดในชาตินี้เลยถ้าปฏิบัติเลย ขณะที่ว่าขนาดพระโศดาบัน พระอานนท์ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพาน ร้องไห้เสียใจเลยละ เพราะอยากให้มีคนสั่งสอนอยู่ แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพานไป เข้าใจสัจจะความจริงในเรื่องของสักกายทิฏฐิ ว่าร่างกายกับจิตใจมันแยกออกกันส่วนหนึ่ง แต่ความที่มีกิเลสอันละเอียดที่มันลึกซึ้งอยู่ มันจะทำให้เราไม่เข้าใจ

ถ้าเราไม่เข้าใจ เราก็พยายามทำความเข้าใจเข้ามา ถ้าเป็นความสงบของใจเข้ามา มันไม่ให้เอากิเลสไป ถ้ากิเลสมันบอกมันรู้มันเห็น เคยประพฤติปฏิบัติมา เคยเห็นสภาวะแบบนั้นมา

มันก็เห็นสภาวะแบบกิเลสนั่นล่ะ เห็นความเป็นไป แต่ถ้าสงบเข้ามาละ มันต้องเป็นสัมมา เพราะมรรคมันมีสัมมามีมิจฉา แม้แต่พระโศดบันถ้าวิปัสสนาไปทางสูง มันคิดเพราะกิเลสมันละเอียดกว่า

สิ่งที่กิเลสละเอียดกว่า เพราะกิเลสที่เป็นสักกายทิฏฐิในขั้นโศดบันถันตายไปแล้ว ฆ่าตายแล้วฟื้นไม่ได้ แต่สิ่งที่มันเหนือกว่ามันก็หลบหลึก สภาวะธรรมที่ทำความสงบของใจ เรา รู้ๆ อยู่ จิตเราสงบเข้ามาขนาดไหน เพราะเราเคยผ่านงานมาแล้วหนหนึ่ง เราจะเข้าใจเลย จิตต้องสงบเข้ามาแล้วนุ่มไปเห็นกาย ถ้าเห็นกายแล้ววิปัสสนากายไป วิปัสสนากายแยกแยะต่างๆ ถ้ารู้แล้วเห็นมันก็หลอกล่อ สิ่งที่หลอกล่อมันละเอียดลึกซึ้งมากนะ ทั้งหลอกทั้งล่อ

แต่ถ้าเรามีสัมมาสตินะ มีความเป็นไป หมั่นตรวจสอบทดสอบ หมั่นตรวจสอบทดสอบ พยายามวิปัสสนาไป ไคร่ครวญไป มันเป็นสภาวะแบบนั้น ถ้าเป็นธรรมนะเป็นปัจจุบันธรรมของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ แล้วแต่ผู้ที่มีอำนาจาสนาขนาดไหน มันจะเห็นกายก็ได้ เวทนาก็ได้ จิตก็ได้ ธรรมก็ได้ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่แล้ว ถ้าพูดถึงพิจารณากายแล้วมันจะเห็นกาย “กายนอก กายใน กายในกาย” เป็นชั้นเป็นตอนเข้าไปเลย ถ้าพิจารณานะ

ถ้ามีอำนาจาสนา มันจะเปลี่ยนขั้นตอน เปลี่ยนจากกาย โดยเห็นกายบ้าง จากกายโดยธรรมารมณัง เปรียบเทียบกับกาย เปรียบเทียบกับความรู้สึก เปรียบเทียบกับปัญญา ปัญญาจะเปรียบเทียบกับว่า ร่างกายสภาวะแบบนั้นสภาวะแบบนี้ มันเป็นไป มันเป็นของชั่วคราว มันเป็นสมมุติอย่างไร มันจะเป็นไตรลักษณ์อย่างไร มันจะปล่อยวางอย่างไร

แล้วปัญญาอย่างนี้มันมีกำลังของสมาธิ ถ้ามีกำลังของสมาธิ กำลังของจิตมันสมดุลกัน มันถึงเป็นมรรค ถ้าไม่มีสมาธินะมันเป็นสัญญา มันเป็นการคาดหมาย แล้วเหนื่อยมาก พอเหนื่อยมากนะ เหนื่อยมากเพลียมาก เพราะมันไม่มีผลตอบแทน เราทำงานแล้วเราขาดทุนนะ ไม่มีผลตอบแทน ต้องควักทุนด้วย เพื่อจะทำงานใหม่ต่อไป แต่ถ้าเราทำงานนะได้ผลตอบแทน เราทำมาแล้ว เราทำอย่างไรก็แล้วแต่ มันเป็นกำไรเข้ามา

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าจิตมันมีสัมมาสมาธิ มันมีกำลังไป มันวิปัสสนาแล้วมันจะปล่อย เพราะความสุขในสมาธิอย่างหนึ่ง ความสุขในการวิปัสสนาปล่อยวางอีกอย่างหนึ่ง คือได้ผลตอบแทนจากการทำธุรกิจแล้วเราได้ผลตอบแทนมา จิตก็เหมือนกัน ถ้ามันวิปัสสนาใช้ปัญญาแล้วปล่อย

วาง ต้องรู้ต้องเห็น ปล่อยวางเลย แต่เป็นดั่งคอปทาน ปล่อยวางแต่กิเลสมันมีกำลังของมัน กิเลส มันยังมีแก่นของมัน มันปล่อยวางชั่วคราวๆ ก็ซ้าแล้วซ้าเล่าปฏิบัติไป

ซ้าแล้วซ้าเล่านี้เป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะถ้าเป็นขิปปาภิญญาหนเดียวขาด ใ้ออย่างนั้น เป็นวาสนา แล้วขาดจริงๆ ถ้าขาดแล้วหากิเลสไม่เจอ ขาดแล้วหาไม่มี แต่ถ้ามันมีอยู่นะ เรบอกว่ ขาด มันปล่อยวางแล้ว มันขาดที่ความรู้สึกเรานะสิ มันรู้ไม่จริง ถ้ามันรู้จริงนะ มันขาดๆ อย่างไร มันปล่อยวางๆ อย่างไร ถ้าปล่อยวางขาดพับ โลกนี้ราบเป็นหน้ากลองเลย ปล่อยหมด กายกับจิต แยกออกจากกันโดยธรรมชาติเลย นี่ละกามราคะ ปฏิฆะอ่อนตัวลง เพราะอะไร เพราะอำนาจของ วิปัสสนาของเรา ว่างหมด นี่รู้ได้ระดับหนึ่ง

แล้วถ้าเป็นเรื่องของกิเลสนะ เป็นเรื่องของสิ่งที่ว่าเราไม่มีอำนาจวาสนานะ เราก็จะติดอยู่ แค่นี้ว่านี่คือนิพพาน ถ้าติดมันติดตรงนี้ คิดว่าสิ่งนี้คือนิพพานใจ สิ่งนี้เป็นความว่างที่เราเข้าใจ หมดแล้วใจ แล้วมันก็มีผลรองรับด้วย ผลรองรับที่มันวิปัสสนาไปแล้วมันปล่อยวาง มันมีผล รองรับ เพราะอะไร เพราะมันมีตัวจิตใจ ตัวจิตมันปล่อยวางเข้ามา ถ้าจิตมันปล่อยวางเข้ามา มันก็ ว่างอยู่อย่างนั้นละ ว่างอยู่อย่างนั้น แล้วเราไม่เห็นสิ่งที่มันละเอียดลึกลับซึ่งอยู่ในหัวใจ

ถ้ากำหนดเข้าไป ถ้ากำหนดจิตสงบเข้าไปอีก ว่างหมด ว่างแล้วเอาอะไรไปทำงานละ ว่าง แล้วทำไมต้องกำหนดจิตอีก เพราะตัวจิตมันตัวละเอียด ตัวสิ่งที่ละเอียดอยู่ในหัวใจมันไม่เห็น มัน เป็นนามธรรม “นามธรรมจากภายนอก นามธรรมจากภายใน” ถ้านามธรรมจากภายใน ถ้าจิต สงบเข้ามามันย้อนกลับ มันย้อนกลับเข้าไป มันสงบเข้ามาเพราะย้อนกลับเข้าไป ถ้าเป็นวิปัสสนา กาย นี่ละจะเห็นอสุภะ

สิ่งที่เห็นมานะ เวลาสักกายทิฎฐิ เวลาพิจารณากาย กายมันจะพุงพอง มันจะเปื่อยขนาด ไหน มันเป็นความเข้าใจผิดเท่านั้นเอง มันเป็นความเข้าใจผิดของจิต เพราะจิตมันเข้าใจว่าสิ่งนี้ เป็นเรา แต่พอมันเปื่อยมันแปรสภาพ มันไม่ใช่เราเพราะอะไร เพราะมันคืนสู่สภาพเดิมของเขา มันเป็นธาตุ เพราะมันเป็นสภาวะธรรม พอมันปล่อยอย่างนั้น มันปล่อย มันทั้งรู้ทั้งเห็น จิตมันก็ ฉลาดขึ้น จิตมันก็เข้าใจขึ้น จนถึงที่สุดมันก็ขาดมา แต่วิปัสสนาเข้าไปอีก มันคืนสู่สภาพเดิมของ เขา กายกับจิตแยกออกจากกัน

แต่ถ้าเป็นอสุภะละ อสุภะมันเป็นเรื่องของกามราคะ กิเลสที่เป็นกามราคะมันฝังใจอยู่ ถ้า สิ่งที่ฝังใจอยู่ ขยับเขยื้อนตรงไหนมันก็เป็นกามไปหมดละ สิ่งที่เป็นกาม พอวิปัสสนาไป พอเห็น

กายจับกายได้ มันขึ้นมา มันแปรสภาพของเขา ถ้ากำลังของจิตพอนะ วิปัสสนา ทั้งรู้ทั้งเห็น ใจ รู้ เพราะจับได้ มันเห็นอยู่แต่ยังไม่รู้ ไม่รู้เพราะความรู้ของโศคาบันกับความรู้ของสภิกาทา มัน ไม่ใช่ความรู้ของอนาคา

ถ้าไม่ใช่ความรู้ของอนาคา สิ่งที่เป็นกามราคะในหัวใจมันก็หลอกล่อได้ มันหลอกกว่าเป็น สภาวะแบบนั้น แล้วความเข้าใจของเรา เราว่าเราเห็นกายแล้ว กายก็เคยเห็นแล้ว ดูสิดูไปที่ผิวหนัง เราสิ เราเห็นผิวหนังเรา เราก็มองเห็นผิวหนังเราแล้ว แต่ผิวหนังมันแปรสภาพมาเท่าไรล่ะ อยู่ที่ อายุไฉน เด็กมันก็ผิวหนังอ่อน คนที่มีอายุขึ้นมา ผิวหนังมันก็เป็นอีกสภาพหนึ่ง เวลาคนเฒ่าคนแก่ก็ ผิวหนังอีกสภาพหนึ่ง เพราะกาลเวลามันจะทำให้ผิวหนังนี้เปลี่ยนแปลงไปซะใหม่

จิตก็เหมือนกัน การวิปัสสนาต่างจากพิจารณากาย กายจากภายนอก กายจากภายใน เห็น กายอีกแต่กายอันนี้มันเป็นกายที่ว่าสิ่งที่จิตมันพาดพิง จิตมันพาดพิงกับสิ่งนี้เพราะมันพอใจ กาม ราคะ จิตนี้เป็นกามราคะ พอ กามราคะมันพาดพิงกับความรู้สึกอันนี้ ความรู้สึกอันนี้มันก็ออกมา เป็นความรู้สึกจากภายนอก แต่ถ้ามันวิปัสสนาเข้าไป จากเราเห็นอสุภะ แต่สิ่งที่ไปเห็นอสุภะ มัน ก็แยกแยะอสุภะ เพราะจิตนี้มันพาดพิงอสุภะ สิ่งที่เป็นอสุภะเพราะอะไร เพราะมันเป็นกรรม มัน เป็นกรรมจักร จักรที่เกิดขึ้นมานี้ละอนาคามรรค

ถ้าอนาคามรรคแล้วแยกแยะความเป็นไป สิ่งที่แยกแยะมันก็ปล่อย มันก็หลอก รู้ไม่เห็น ไม่เห็นคือไม่เห็นความเป็นไปไฉน แต่ถ้ามันวิปัสสนาไป มันกินตัวมัน วิปัสสนาปล่อยเข้ามาๆ มัน ละเอียดเข้าไปเรื่อยๆ ละเอียดเข้าไปเพราะอะไร เพราะตัวจิตมันเป็นตัวกาม ถ้าเป็นตัวกาม สิ่งนี้ มันเป็นตัวกาม มันว่ามันเข้าใจ ถ้าเป็นกิเลสมันเป็นตัวกาม มันเป็นอสุภะ มันเป็นความพอใจ มัน เป็นความสวยงาม

แต่ถ้าเป็นกรรม มันเป็นอสุภะ อสุภะเป็นสัจจะความจริง เพราะโดยธรรมชาติ โดยความ เป็นไป คนเราเวลาตายไป ร่างกายนี้เปื่อยเน่าหมดละ แต่โดยความสำคัญของจิต จิตมันสำคัญตน ผิด จิตมันสำคัญตนว่าสิ่งนี้มันเป็นความพอใจ พอสิ่งนี้เป็นเรื่องของกิเลสซะใหม่ สำคัญตนว่าสิ่ง นี้เป็นของสวยงาม สิ่งนี้เป็นความพอใจ นี่ตัวมันเองเป็นกามราคะ มันก็สำคัญตนสภาวะแบบนั้น ทั้งๆ ที่ถ้ามันเป็นกรรม มันจะเป็นอสุภะ

พอเห็นอสุภะมันก็เป็นการต่อสู้กันระหว่างกรรมกับกิเลส ถ้าเป็นไปของจิต จิตมันสำคัญ ผิด มันว่าสิ่งนั้นมันเป็นความพอใจ มันก็เป็นความปรารถนา ความปรารถนามันเป็นปฏิฆะ

ปฏิษะมันก็เป็นกามราคะ มันเป็นความพอใจ มันก็เหยียบย่ำตัวมันเอง เหยียบตัวมันเอง ตัวมันเอง หลงตัวมันเอง มันก็ส่งออกมาเป็นกามราคะ ถ้าเป็นธรรมขึ้นไป มันย้อนกลับขึ้นไปมันเป็นกำลังของจิต กำลังของจิตมันย้อนขึ้นไปมันเป็นธรรม

สิ่งที่เป็นสภาวะธรรมอย่างนี้ เวลาประพฤติปฏิบัติเข้าไป เหมือนเด็ก เด็กที่มันไม่มีวุฒิภาวะ มันจะไม่เข้าใจอะไร แล้วทำอะไรก็ไม่เหมือนผู้ใหญ่ เพราะเด็กมันอ่อนแอ แต่ถ้าเป็นผู้ใหญ่ ทำอะไรมันก็เข้มแข็งขึ้นมา จิตก็เหมือนกัน จิตมันผ่านโศดาบันมา สกิทามา พอเข้าไปถึงอนาคานี้ จิตมันมีวุฒิภาวะมาตั้งก็ขึ้นตอน เป็นมหาสติมหาปัญญาอยู่แล้ว

ถ้าเป็นมหาสติมหาปัญญา มันก็ใคร่ครวญของมัน พอใคร่ครวญของมัน มันเป็นเรื่องของ ธรรมะใด ธรรมะที่ว่ามรรคญาณมันเกิดขึ้น มันหมุนเข้ามาๆ มันก็ใกล้ชิดเข้ามา สืบทอดเข้ามา ใกล้เข้าไปถึงใจ ชั่วแล้วชั่วเล่าๆ จนถึงตัวมันเอง มันจะไปทำลายกันที่ตัวของมัน ทำลายที่ตัวมัน เพราะอะไร เพราะรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ สิ่งที่เป็นความพอใจ สิ่งที่เป็นข้อมูลคือ สัญญา สัญญาอันละเอียดมันฝังอยู่ที่ใจ แล้วสิ่งที่สัญญามันพอใจอยู่ อย่างไม่รู้แล้วแต่มันก็พอใจในความสวยงาม พอใจในความพอใจของเขา

แต่ถ้าเป็นธรรม ธรรมเป็นอสุภะ จะเป็นอสุภะได้ต้องมีธรรม ต้องมีสมาธิ ต้องมีกำลัง ต้องเป็นความเพียรถูกต้อง ความเพียรถูกต้องแล้วมันก็ย้อนกลับขึ้นมา มันก็เป็นการให้ใช้ปัญญา ใคร่ครวญกับจิต พอย้อนกลับไปในตัวจิต ถึงตัวจิต มันจะไปทำลายกันที่จิต พอจิตโดนทำลายพื้ นี้ละขั้นอันละเอียดไป รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ข้อมูลของจิต จิตไม่ใช่ขั้น ขั้น ไม่ใช่จิต จะขาดกันตรงนี้เลย จิตนี้จะเว้งว่างหลุดออกไป

เหมือนกัน วิปัสสนานี้ถ้าปัญญาวิมุตติจะไม่เห็นเป็นอสุภะ มันจะเห็นเป็นข้อมูล เห็นเป็นขั้น เป็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แล้วมันคิดข้องอย่างไร ตัวจิตมันเข้าไปหลงไหลอย่างไร ใช้ปัญญาใคร่ครวญเข้าไป ทั้งรู้ทั้งเห็นนะ ถ้ารู้แล้วไม่เห็น เห็นแล้วไม่รู้นี่มันเป็นอาการๆ หนึ่ง มันเป็นตทังคปหาน มันเป็นไปไม่ได้ มันปล่อยวางไม่ได้

เพราะถ้าไม่รู้ไม่เห็น เวลาครูบาอาจารย์ของเรา ธรรมสากัจฉา เอตัมมังคะละมุตตะมัง ธรรมสากัจฉา เพราะมันจะเหมือนกัน จิตนี้กลั่นออกมาจากอริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มรรคกับความนิโรธ นิโรธะ มันดับสูญ ดับพร้อมอย่างไร ดับสูญดับพร้อม ทั้งรู้ทั้งเห็นนี่มันดับ

อย่างไร มันทำลายอย่างไร แล้วมันหลุดออกไปอย่างไร แล้วจิตแว้งแว้งออกไปอย่างไร ถ้าเป็นอนาคามรรคนี่ปล่อย แล้วฝึกซ้อมเข้าไป ถ้ามีครูบาอาจารย์ที่สูงกว่า จะรู้วิธีการว่าหมั่นฝึกซ้อม

เหมือนกับเรามีข้อมูลใจ เรานี้ทำอะไรทุกๆ อย่างมาหมดแล้ว แต่บัญญัติเดิมยังมีอยู่ เราต้องไปทำลายต้นขั้วบัญญัตินั้นอีกด้วย หมั่นฝึกซ้อมกับในอสุภะ ในความเป็นไปของจิต มันจะปล่อยเข้ามา นี้อานาคา ๕ ชั้น ปล่อยวางเข้ามาจนตัวจิตเป็นตัวจิตเลย พอตัวจิตเป็นตัวจิตนี้ว่างหมด คิดมากนะ นิพพานเป็นความว่าง นี่ก็เป็นความว่าง คิดไปหมดเลย แล้วกลัวจะไม่ว่างด้วย มันต้องรักษาตัวมันเองไว้ เพราะอะไร เพราะมันมีความสุข มีความทุกข์อันละเอียด

ผู้ใหญ่อาบน้ำเด็ก แล้วพอเด็กมันโดนทำลายหมดแล้ว ผู้ใหญ่เป็นตัวของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จะขยับออกไปไม่ได้เพราะไม่มีการสืบทอด จิตไม่มีขั้นเพื่อให้สืบทอด มันก็ขลุกลิงๆ ในตัวมันเอง

จิตเดิมแท้นี้ฟ่องใส จิตเดิมแท้หมองไปด้วยอุปกิเลส จิตเดิมแท้ฟ่องใส จิตเดิมแท้ก็ขัดข้องในตัวจิตใจ ความสุขความทุกข์อันละเอียด ความอาลัยอาวรณ์ ความต้องการคนนับหน้าถือตา ความเป็นไป ไม่มีใครมาสืบทอดนะมันก็อยู่ในตัวมัน นี่ทุกข์อันละเอียดขลุกลิงๆ อยู่ในใจ แต่เราไม่เห็นหรอก

เพราะอะไร เพราะมันไม่ยอมย้อนกลับสู่ตัวมัน ถ้าย้อนกลับสู่ตัวมัน มันก็บอกว่าสิ่งนี้เป็นนิพพานแล้ว สิ่งนี้อ่าเข้ามาแตะต้องมัน อย่าเข้ามาหามะ ทำลายต่างๆ เข้ามาหมดแล้ว สิ่งนี้เป็นธรรมใจ

ถ้าต้องรู้ ต้องเห็น ถ้าเป็นนิพพาน มันนิพพานอย่างไร สิ่งใดทำให้มันนิพพาน สิ่งทีปล่อยเข้ามา มันเป็นเรื่องของกามราคะทั้งนั้น แล้วที่ว่านิพพานนะ ถ้ายังมีความทุกข์อันละเอียดอยู่อย่างนี้ มันมีความสืบทอดอยู่ มันมีความขลุกลิงอยู่ในใจ มันจะนิพพานได้อย่างไร

นี่ละตัวภาสวะ นี่ละตัวจิต นี่ละตัวอวิชชา จิตเดิมแท้ฟ่องใส ฟ่องใสจริงๆ ฟ่องใสจนว่างหมดเลย ว่างอยู่อย่างนั้น ถึงที่สุดแล้วย้อนกลับ ถ้าเป็นอรหัตตมรรค ถ้ามีครูบาอาจารย์ที่สูงกว่าคอยเตือน หรือถ้าเรามีอำนาจาสนา เราจะตรวจสอบจิตของเรา ถ้ามันเป็นความว่าง ทำไมต้องรักษา ถ้าเป็นนิพพาน ทำไมเวลาธรรมสภาจฉายแล้วไม่เหมือนกัน แล้วมันมีอะไรติดข้องอยู่ในหัวใจ แล้วถ้ามันนิโรธ นิโรธรักษาอย่างไร ถ้ามันออกจากจิต ออกมาอย่างไร สิ่งนี้มันเป็นการย้อนกลับ เป็นการตรวจสอบจิตตลอดแล้วถ้าย้อนกลับนะคืออรหัตตมรรค

ต้องรู้ สิ่งที่ว่าต้องรู้นี้สำคัญมาก การจับต้อง การหาผู้ที่ทำความผิด เจ้าหน้าที่หากคนทำผิด คนทำความผิดต้องหลบหลีก แล้วเจ้าหน้าที่นี้จักรพรรดิ เจ้าวัฏจักรเป็นตัววิชา มันจะมีเล่ห์เหลี่ยมขนาดไหนที่เราจะจับตัวมันได้ แล้ววิธีการจับ จับอย่างไร ดูเจ้าหน้าที่เขาจับโจร จับสิ่งทีคดโกง เค็กๆ นี้เขาตรวจสอบ เขาเห็นพฤติกรรม เขารู้ทันหมดละ เพราะอะไร เพราะเขาเป็นเจ้าหน้าที่ เขาผ่านเหตุการณ์อย่างนี้มามาก

นี่เหมือนกัน เวลาจิตมันวิปัสสนาไป มันก็ผ่านเหตุการณ์อย่างนี้มามาก มันผ่านมาตั้งแต่โศคาบัน สกิทา อนาคา มันผ่านมาอยู่แล้ว จับต้องอย่างนี้ แล้วจะจับต้องส่วนที่เป็นเจ้าวัฏจักร จะจับต้องอย่างไร เพราะไม่รู้ แต่ถ้ารู้ละ จับต้องรู้นี้ ใจคือตัววิชา นี้ใจคือตัวเจ้าวัฏจักร มันจะทิ้งมาก เห็นความเป็นไปของคำว่าภาวสวะเลย

คำว่าตัวภพ ตัวภพคือตัวที่ตั้ง คือตัวที่ ภารา หะเว ปัญจักขันธา ชันธเข้าสะเทือนถึงจิต ตัวนี้ละตัวสะเทือน ตัวลุกขลิกๆ นี้มันสะเทือนของมันตลอดเวลา ตัวมันสะเทือนอยู่แต่มันไม่ยอมให้รู้มัน มันเป็นกิเลสอย่างละเอียด เป็นอุปกิเลส เป็นโอภาส เป็นความว่าง กิเลสอันละเอียดยับยู่ มันเป็นความว่าง ความส่องใสอยู่นั่นละ

ถ้าย้อนกลับเข้าไป จับได้ แล้ววิธีการละ เห็นการเป็นไปเห็นอย่างไร ต้องรู้ต้องเห็นเหมือนกัน ต้องรู้ต้องเห็นตั้งแต่ขั้นสมาธิ ต้องรู้ต้องเห็นตั้งแต่ขั้นโศคาบัน สกิทา อนาคาขึ้นมา ต้องรู้และต้องเห็น

รู้แต่ไม่เห็น ไม่เห็นคือไม่เห็นการกระทำของมัน ปัญญาอันละเอียด ปัญญาญาณอย่างนี้ มันเกิดอย่างไร ปัญญาญาณชำระกิเลสอย่างไร ตัวจิตเดิมแท้ที่เป็นความสว่าง เป็นความส่องใส มันจะทำลายกันอย่างไร สิ่งที่ทำลายกัน กามราคะมันก็มีรสของกาม รสของความรูสึกให้แสดง ตัวออกมาให้เราทำลายมัน

แล้วสิ่งที่มันไม่มีกาม ความโลภ ความโกรธ ความหลง มันไม่มีตัวมันเอง มันเป็นธรรมชาติเฉยๆ มันมีโทษอะไรถึงต้องทำลายมัน มันมีโทษเพราะมันเป็นภาวสวะ มันเป็นที่ตั้ง มันเป็นอวิชา แล้วสิ่งที่เข้าไปทำลายมันละ สิ่งทีเข้าไปทำลายมันคืออรหัตตมรรค อรหัตตมรรค จับสิ่งนี้ได้ แล้วปัญญาที่จะเข้าไปเห็นใหม่ อรหัตตมรรคเป็นปัญญาญาณ ไม่ใช่ปัญญาขันธ ไม่ใช่ปัญญาความคิด ไม่ใช่ปัญญาที่ต่อสู้กิเลสมา

ถ้าเป็นปัญญาต่อสู้กิเลสมา มันก็ไม่มีปัญญาอันละเอียดที่จะเข้าไปทำลายอันนี้ ปัญญาอันละเอียดอย่างนี้ รูปปราคะ อรูปปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา อุทธัจจะมันเป็นสังโยชน์ เอาสังโยชน์ไปแก้สังโยชน์ได้อย่างไร เอาสิ่งที่เป็นปัญญาความคิดไปทำลายความคิดได้อย่างไร มันเป็นปัญญาของมัน เป็นปัญญาโดยธรรมชาติอย่างนั้น ปัญญาอย่างนี้เกิดขึ้นมาอย่างไร

สิ่งที่ตรวจสอบหมุนไปอยู่ตลอด หมุนไปหมุนมา การกระทำถึงที่สุดแล้วเข้าไปทำลายตัวจิต อาสเวหิ จิตตานิ วิมุจฺจิง สฺสูติ ทำลายตัวจิต จิตโดนทำลายทั้งหมด ถ้าจิตยังไม่โดนทำลาย ตัวจิตคือตัวกิเลส ตัวจิตคือตัวอวิชชา ตัวอวิชชาคือตัวภวาสวะ คือตัวภพ ตัวเจ้าวัฏจักร มันอยู่อย่างนี้มันจะสิ้นกิเลสได้อย่างไร ถ้ามันสิ้นกิเลสมันทำลายตัวมันเอง พอทำลายตัวมันเองนะ มันทำลายอย่างไร พลิกไปหมดถึงที่สุด พ้นจากกิเลสทั้งหมด

ถ้าพ้นจากกิเลส การพลิกการทำลายโดยปัญญาญาณ สิ่งนี้ถึงที่สุด เห็น ทั้งรู้ทั้งเห็น เห็นการเป็นไป เห็นถึงที่สุด เห็นนะ ที่ว่าญาณุตตง สิ่งที่เป็นไป ญาณทัสสนะ เวลาผู้ที่สิ้นกิเลส พระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่ ที่ว่าเป็นเจโตวิมุตติ สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาได้มีอภิญญา อภิญญามันเกิดจากไหนละ สิ่งที่เกิดขึ้นมา สิ่งที่พ้นไปแล้วเห็นใหม่

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน จิตที่มันเข้าสมาบัติ พระอนุรุธะ ตั้งแต่ปฐมฌาน ทุคฺคิฌาน ตคฺคิฌาน อากาสนัญญายตนะ เข้าไป ย้อนไปย้อนกลับ สิ่งที่ย้อนกลับถึงที่สุดแล้วปรินิพพานระหว่างรูปฌานกับอรูปฌาน สิ่งที่เป็นไปอย่างนี้ ความเป็นไปอย่างนี้ ถ้าเราเห็นอย่างนี้ มันพ้นไปอย่างไร มันปล่อยวางอย่างไร แล้วสิ้นสุดอย่างไร นี่ทั้งรู้ทั้งเห็นนะ

ถ้ามีครูมีอาจารย์คอยพูดชี้แนะ เราประพฤติปฏิบัติตามครูตามอาจารย์ ต้องรู้ต้องเห็น แล้วต้องรู้ต้องเห็นเหมือนกันด้วย ต้องรู้ต้องเห็นถึงที่สุดไป ไม่ใช่ว่าสิ่งที่อยากรู้อยากเห็น อยากระทำ อยากรู้อยากเป็นไป อยากรู้ทุกข์ ทุกคนอยากรู้อยากเป็นทุกข์นะ ความทุกข์นี้ทุกคนเกิดมา ความทุกข์เป็นอริยสัจ ความทุกข์เป็นความจริง เกิดมาที่มีความทุกข์ แล้วเวลาต่างลัทธิเขาบอกว่าเราเป็นทุกข์ นิยม ไม่ใช่หรือ! มันเป็นเรื่องจะนิยม มันเป็นเรื่องความจริงที่ใครปฏิเสธไม่ได้ แต่เขาปฏิเสธกัน เป็นสมมุติไป ปฏิเสธกันหลอกกัน เพื่อจะหาความสุข แล้วหาไม่เจอหรือ

แต่พวกเรานี้สัจจะนิยม เข้าเผชิญกับความจริง ถ้ามันเป็นความทุกข์ ทุกข์ควรกำหนด ความทุกข์นี้เราควรกำหนด แล้วเราควรแก้ไข เราควรมีการกระทำ เราเข้าเผชิญหน้ากับความจริง ความทุกข์นี้ชาติปี ทุกขชาติปี ชาติความเกิดเป็นทุกข์อย่างยิ่ง ชราปี ทุกขชาติปี มรณมปี ทุกข์ ทุกข์ทั้งหมด

เลย แต่มันทุกซ์ขณะที่มันเป็นไปซะใหม่ แต่เนี่ยเรายังมีชีวิตอยู่ เรามีโอกาสแก้ไข เรามีโอกาสกระทำ

เหมือนกาลเวลาที่เรายังมีอยู่ เราต้องแก้ไขของเรา เราต้องต่อสู้กับความจริง ถ้าเราหลบหลีกความจริง มันจะเข้าไปเจอความจริงได้อย่างไร จะไปเจอความจริงที่ไหนล่ะ มันก็ได้ความจริงหลอกลอกๆ กันอยู่อย่างนั้นไง แต่เราเป็นชาวพุทธ เราเกิดมามีอำนาจวาสนา เราพบพระพุทธศาสนา แล้วศาสนามีการประพฤติปฏิบัติโดยมีครูมีอาจารย์ ถ้าเราประพฤติปฏิบัติตามข้อเท็จจริงจากครูบาอาจารย์ จะต้องรู้ต้องเห็นเป็นไป เพราะการกระทำนั้นมันเป็นสัจจะ

“สัจจะ อริยสัจจะ” คูสิ เราเป็นปุถุชนกัน ถ้ามีการกระทำนี่คือสัจจะของปุถุชน ถ้าเป็นอริยสัจจะ พระโศคานันก็เป็นอริยสัจจะของพระโศคานัน พระสภิกาก็เป็นอริยสัจของพระสภิกา พระอนาคาก็เป็นอริยสัจของพระอนาคา พระอรหันต์ก็เป็นอริยสัจของพระอรหันต์ นี่ละสัจจะนิยม แล้วถ้าทำขึ้นไป พยายามต่อสู้ไป จะเป็นอริยสัจจะเกิดขึ้นท่ามกลางในหัวใจของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เอวัง